

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:
 Egész évre ... kor. 20.—
 Félévre ... .. > 10.—
 Negyedévre ... .. > 5.—
 Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és Kiadóhivatal:
 BUDAPEST,
 VIII., Népszínház-utca 22. sz.
 Telefonszám »József« 527.
 Hirdetések
 felvétele ugyanott.

— © — Budapest, február hó 23. — © —

Krónika.

Szent Ázsia.

— febr. 21.

A konstantinápolyi községtanács — sürgősebb dolga most hiszen nem is lehetne — elhatározta, hogy a városnak egyik utcáját Pierre Loti nevével fogja megajándékozni. Az aranyos Isztambul egyik utcájára az aranyos képzeletű költő nevét fogja viselni, a költőt, aki annyi sok szép, gazdag, szinte nyári gazdaságu oldalt irt Konstantinápolyról, és aki most is, Törökország végső megaláztatásának napjaiban is, egy szenvedélyesen és szépen siránkozó könyvet adott ki az ottomán birodalomról, ezen a czimen: La Turquie agonisante. (Egyébként ez volt az egyetlen európai könyv, amelyik Lüle-Burgasz óta a fájdalmas rokonérzés hangján szólt Törökországról.)

Pierre Loti tehát utcát kap a városban, amelyről ma senki sem tudja, hogy mi lesz a sorsa félesztendő mulva. Muzulmán Vatikán lesz belőle, exterritoriális európai hely, ahonnan a padisah a világ minden igazhitű emberét kormányozza lelki dolgokban, — nemzetközi kikötő és mulatóhely, — orosz kikötő, — vagy a bolgár czár új fővárosa. Senki nem tudja, hogy ez eshetőségek közül melyik fog bekövetkezni, maguk a konstantinápolyiak legkevésbé. Ám a városnak, amelyet éjszakánként a csatalsai bolgár fényzőrök világítanak meg rémes fehéren, egyelőre mégis az a legfontosabb és legsürgősebb dolga, hogy háláját szép módon rója le a nagy gyaur író iránt. Nevetséges a konstantinápolyiaknak ez a sietsége, de azért fenséges is. Egyszerre tragikus is és kómikus is és éppen ezért igazi, nagy emberi dolog.

Nem akarjuk — de ha akarnók, se tudnók — védeni a török korrupciót, lanyhaságot, férfiatlanságot, gyávaságot és ernyedtséget. Hideg bámulatunk ma is a szláv parasztkatonáknak szól. De az, amit Konstantinápoly most cselekszik, az nem politika, nem közigazgatás, nem hadviselés, — ez olyan valami, aminél ájultan hallgat el a józan mérlegelés és a dolgoknak okos megítélése. A törököknek ez a cselekedet nélküli cselekedete olyan meghatározhatatlan és lemérhetetlen dolog, aminek a neve gyengéd hála (bocsássanak meg, hogy szegény emberi nyelvünk nem tud e dolog számára külön, új elnevezést) és amelynek csak kevés édestestvére van: anyai szeretet, gyermeki csügges, hit, tavaszi kábulat, szerelem, költői ihlet,

szívbeli alázat és még néhány ilyen dolog, amire szebb gondolni csupán, mint azt néven meg is nevezni.

A szívünk alatt valami különösét, valami könygödör-csiklandót érzünk, amikor a konstantinápolyi községtanács cselekedetére gondolunk. Valamit revelál ez a dolog számunkra, mindannyiunk bölcséjéből, Ázsiából. Igen, Ázsia! (Oh, hogy ezt is éppen Pierre Loti írta meg és csak ő tudta megírni.) Ázsia, ahol a gyermekfej nagyságu virágkelyhek bámulnak a levegőbe, ahol a nők bőre olyan, mint az indiai selyem, ahol az emberek meghalnak a barátjukért, ahol pompás állatfalkák szökdelése és üvöltése eleveníti meg azt a képet, amit a görögök az erdők istenségeiről alkottak, ahol a gyengéd és panasztalan mosoly vallási törvény, ahol a nap még isten, ahol a selymek és a kelmék aranyos rajzaiban még színek, virágok, állatok, tavak, nők és régi istenek laknak, ahol a tengersós vizéből könyes gyöngyöt halászik a mezitelen testű buvár, ahol a nagy gyémántok teremnek és a gyengéd porcellánok, ahol vérrrel telt kupával koccintanak a harczi dal végén és ahol Firduzi bársony puhasággal énekelt a szerelemről, Ázsia, ahol Seherezáde hercegnő mondott a hatalmas szultánnak mesét, rád gondolunk most. Ázsia, népeknek bölcséje, indulatoknak kelyhe, Ázsia, ahol megszületett az Irás és ahonnan Lucullus az első cseresznyét lopta el Európa számára, Ázsia, ahol az ópium bűbajos testéből a legszebb álmok és a legnagyobb boldogságok kelnek, Ázsia, ahol Krisztus szenvedett és ahol a brahminok és a buddhisták a bölcsesség legfenségebb síkját, a nagy nincset, a Nirvánát fedezték fel, Ázsia, ahonnan magunkkal hoztuk első kelevézeinket, első dalainkat, első emlékeinket, első istenünket, első honvágyunkat, első csalódásunkat, első sátrainkat, első oltárainkat, ahonnan érkeztek: a világot megváltó legédesebb vérkönyvek és a világot pusztító legcsunyább nyavalyák, az apostolok és Batu kán, az isteni kávé és a döghalált hozó pestisbubó, a malaszt és az átok, a hit és a guny, Ázsia, távoli bölcsőnk, rád gondolunk most, amikor a haldokló Isztambul az ő halotti köntösébe behimezi a nagy gyaur írónak nevét.

Csak Ázsiában, csupán az ázsiai népeknél történhetnek még olyan ősi, olyan igazi, olyan emberi dolgok, mint ez most Konstantinápolyban. Csak ott veszik még olyan komolyan a barátságot, a hűséget és a hálát. A vad beduin törzsek naiv és szent vendégtisztelete jut eszünkbe, amikor halljuk, hogy Isztambul, amelyet a szárazföldről keresztény katonák, a vízről

keresztény hadihajók fenyegetnek tüzzel és halállal, az utolsó perczen is házának egyik zugolyában oltárt állít egy keresztény írónak azért, csak azért, mert az szép és rokonszenvező könyvet irt róla.

Ez a nép, amelyet a háborus agónia rángat görcsösen, ilyenkor — egy könyvvel törődik. Ez számára a legtöbb, a legfontosabb, minden. Vajjon olvastak-e az ostromlott Párisban az emberek könyvet? A haladkló Konstantinápoly legnagyobb szenzációja száz prózában irt költeménnyel telenyomatott oldal. Ime a könyvet is ázsiai népnél éri az ő legnagyobb megbecsültetése. Ami helyes és rendjén levő dolog is. Mert a könyv is Ázsiában született meg, az írást is ott látták ki, a számolást is és az emberi agyvelőnek őtt volt először része ama szent perczekben, amikor megrészegszik magának a gondolkodásnak a gyönyörűségétől. Ázsiában érték az emberi agyvelőt a tépelődésnek és a gondolkodásnak ama gyötrelmes, de elragadtatott perczei, amelyek mégis egyedül avatják az ember életét emberivé és kapcsolatot teremtenek az ember és a felsőbbek, az istenek, a szellemek, a halottak, az elemek titokzatos és szent világa között. Ott született az írás és a gondolat is, az emberi gondolat, ami hát mégis éppen olyan ősi és éppen ezért éppen olyan szent dolog, akár a tavasz első bizsergése, az anyai szeretet fájdalomossága, a hervadó virág halk sóhaja, a jaguár szemének csillogása és a Himálája hegység sok száz-ezer éves hórétége. Az írás és a gondolat ott született Ázsiában, együtt a hálával és a kötelességgel. Ázsiában született és szenvedéseinek vándorutján Isztambulban éri a legdicsőbb felmagasztosulás, Isztambulban, amely még Európában van ugyan, de Ázsiától csak keskeny tengercsik választja el, olyan keskeny, hogy meguszhatta a legfinomabb, a legszőkébb és a legtörékenyebb költő is: lord Byron.

Lakatos László.

Szonett.

Kedves két torony álvó házak közt,
Kedves akácza, lombosra nőtt,
Kedves szomoru, hallgatag ablak,
Kedves padok a házak előtt.

Kedves kéményfüst, hosszan kanyargó,
Kedves árokpart, messzefutó,
Kedves nyugtalan homok az uton,
Kedves lopva jött hajnali hó.

Kedves álmodó távoli kékség,
Kedves halkuló esti mesécskék,
Kedves kék bura, lágy horizont...

Ugy csügg a lelke rátok tapadva,
Mint mikor kötnek halotti nyakra
Egy régi-régi medáliont.

Falu Tamás.

A vörös postakocsi.

(Regény.)

(7)

Irta: KRÚDY GYULA.

Az éjjeli szekrényen Metternich herczegnő rózsafüzére mellett egy fiatal ur s fiatal leány arczépe.

— A fiamat nézegeti? — kiáltott fel Louise asszony, amint ismét a szobába lépett. — A fiam és a menyasszonya. Második fiam, aki megnősül. Elhagynak, elmennek, amint felneveltem őket. A férfinépség mind hálátlan.

— Nem az igazi fiai! — szólt közbe magyarázólag Szilveszter atya.

— Az mindegy. Ugy szerettem őket, mintha tulajdon véreimből lettek volna. Különösen ez a Marczit volt a szívemhez növe. Három esztendő se volt, amikor az apja, Szentléleki kapitány lebukott a lóról. A végrendeletében nekem hagyományozta a gyereket, hisz jóbarátom volt. Talán egy félesztendei keresgélésbe került, amíg a gyereket és az anyját egy galícia orfeumban megtalálhattam. Aztán felneveltem Marczit. Az anyja husz év alatt csak egyszer látta. Moszkvában férjhez ment egy börgyároshoz. Bizony, egyéb gondja van neki, mint a Szentlélekitől való fia. De azóta van már új fiam, Szilveszter. Postán kaptam. Párisból küldte egy szegény barátnóm, akinek roszszul megy a sora. De azt falun neveltettem. Hadd legyen, a ki átvegye falusi gazdaságomat, ha én már megöregedtem. Most pedig gyerünk ebédelni. Ilics Iván éhes.

Az ebédlőben valóban ott találták már Ilics Ivánt, egy görbe orru, sunyi tekintetű, deresedő haju férfit, aki éppen az evőkést köszörülte a zsebkésével.

— Mindig tompák a kések, Louise! — mondta szemrehányólag.

— Hogyne, majd éles késeket tartok, hogy ha egyszer megharagszik rám, belém döfje — felelt nevetve Louise. — Belém döfné, biz' isten belém döfné. Ilics Iván nagyon veszedelmes ember — magyarázta Klárának a háziasszony.

Ilics Iván szomoruan, lehorgasztott fejjel, mint egy beteg madár ült az asztal végén.

— Ilics ur regényhős — folytatta Louise asszony, mert láthatólag kedvelte ezt a témát. — Orosz regényből választottam a nevét. Husz esztendeje asztaltársam ebédeln s kártyapartnerem délután. Isten menten egy rekontrát megnyerni! Nyomban belém döfné a bicskát! — Ilics! vén disznó. Megint részegeskedtünk az éjszaka?

Ilics Iván gyermekes grimászt vágott az arczával:

— Duda! Maga méregduda! — mondta, aztán előre köszörülte a torkát, amint megtöltötte poharát: — Brr! Hazai bor! Megint savanyu lesz a kedvem egy hétig.

Am a bort nyelés nélkül leöntötte. Aztán gyorsan keserves arcot vágott, mintha tormába harapott volna.

Két karjára támaszkodott és fenyegetőleg, gunyoros mosolylyal nézett az ajtó felé, mintha csak azt várná, hogy vajjon miféle, neki nem tetsző ételek kerülnek az asztalra!

— Így megy ez, kérem, már husz esztendeje! — folytatta Louise asszony; a kis mosómedvéhez hasonlatos férfiről szöve a fonalat. — Minden délben meg akar verni a konyha miatt. A cselédeim már azt hiszik, hogy a vőlegényem, vagy talán titokban meg is esküdtünk. Pedig ha nekem egyszer uram lesz,

annak olyannak kell lenni, mint Gábor arkangyalnak. Mondja, komám, nem tudna valakit komendálni férjnek? Unom már magam. Férfi kellene a házhoz.

Ilics Iván csufondárosan nevetett.

— Majd bizony, magát meri elvenni valaki! Hisz első nap az asztal alá kergetné!

— Ha ilyen pipogya volna, mint maga.

Bonifác Béla már három pohár bort ivott és a tyukleves után abba hagyta az étkezést.

— Ott hibáztam el, — mondta szokatlanul emelt hangon — hogy nem sikerült a Hentzi-szobrot levegőbe röptetni. Manapság minden másképp volna. Talán még a lapom is élne.

— Mi a baj, bujdosó uram? — kiáltotta a háziasszony. — Magáról írta Eötvös Károly a regényt: Aki örökké bujdosik.

Bonifác heveskedve felállott és megigazította a szemüvegét:

— Hogyne bujdosnék, kérem. Háromszor ültem királysértésért, kérem. Hatszor sajtóvétségért, kérem. Számtalanszor fogtak lázadási pörbe. S az embernek még ilyen pechje legyen! Nem sikerült a szobrot felrobbantani!

Az arcza kitüzesedett, a haja megbomlott, a szemében az apostolok lángja ragyogott:

— Nem lesz ebből az országból semmi, amíg nem alakul át köztársasággá.

Uj vendég jött, aki megzavarta a nihilista költő előadását. Kérdemesült művész, Bártfai Lenke lebegett be a szobába, — egyébként a Louise asszony régi ruháit és cipőit szokta viselni. Még turnürt hordott, holott az évtizedek előtt volt divat. Szertartásosan bókolt a társaságnak, Louise asszonynak megcsókolta az arcát és kezét.

— Bocsáss meg, kedves, nem akartam kompromittálni a házad... Egy czilinderes ur üldözőbe vett a Váci-utcában! Nem akartam, hogy kapudon lásson befordulni. Mert ugyan micsoda véleménye lenne rólad? — fuvolázott a művész, akinek arcát a festék téglapirosra marta és különös bodraival, fűrteivel, szalagcsokraival, mintha egyenesen a vidéki színészvásárról jött volna, amelyet félszázad előtt a Pannonia előtt szoktak megtartani. Élénk méltatlankodással folytatta:

— Kérlek, nem mondom: máskor... De éppen ma, midőn estélyre vagyok hivatalos?... Nem. Lehetetlen volt. Megbocsáss, kedvesem.

Ilics az asztal végén kunczogva nevetett. Bártfai Lenke a homlokáig huzta a szemöldökét:

— Udvari bolond ur! Akarom mondani: udvarmester ur, jegyezze meg, hogy Bártfai sohasem szokott hazudni.

Ilics Iván viharos köhögéssel nyelt le egy pohár bort.

— Hol pályázott, kedvesem? — fordult Klárához az ujonnan jött. — Komjáthy nál? Ismerem. Jobb színész volt, mint direktor. Nem? Krecsányinál? Az öreg Náci régmódi ember. Sekszpir, mindig Sekszpir. Vagy Verdi. Az embernek tönkre kell nála menni.

Bonifác Béla, miután az asztal fölött nem beszélhetett, Rezeda urhoz, szomszédjához fordult és szónoki modorban, de elég csendesen magyarázta szenvedéseit, amelyekről különben bortalan állapotban mélységesen szokott hallgatni. Furcsa félreértése volt Bonifác a magyar életnek. Komolyon vette a dolgokat. Költőnek indult, Jézus című drámai költeményét egykor májd kiássák a muzeumokból, ám jött Istóczy, Verhovay és szegény Bonifác elfelejtette Jézust. Fanatikus, szélsőbaloldali ujságíró lett. Kis

vagyonkáját elvitték a lapalapítások. Hol lakott? Merre járt? Tíz-tizenöt esztendőn keresztül senki se tudta bizonyosan. Szilvesztert, régi barátját tisztelte meg néha, hogy ötven, esetleg husz krajczárt kölcsön kérjen, amelyért a város egyik végéről a másikra gyalogolt.

A társaság vidám hangulatba emelkedett. A falusiasan elkészített ételek pompásan izlettek a többnyire vidékről származott vendégeknek.

— El fogom játszani Gil Blas-t! — kiáltott fel egyszerre Louise asszony. — Lenke, segíts az öltözködésnél.

— Brávó! — mondta határozatilag Szilveszter. — És te Béla, most már hallgass a Hentzi-szoborral.

A madame fürge léptekkel tünt el a mellékszobában, ahonnan csakhamar párisi grizettnek öltözöttent tért vissza. Csupán a szoknyáját tűzte fel, kis kéndőt vetett a vállára s kalapos-skatulyát vett a kezébe.

De mielőtt az előadás kezdetét vehette volna, az őszhaju szobalány ijedt arccal lépett be.

— Már megint meghalt az öreg Szentpéteri — mondta őszinte részvétellel és levelet nyújtott át urnőjének.

Szilveszter, a Gil Blas című jelenet szerzője, aki bizonyos idő óta székén olyan állásba helyezkedett, mint a szerzők, midőn szindarabjukat játszzák, mérgesen dörmögött:

— A legrosszabbkor hal meg a vén poéta. Nekem is mindig akkor küldi el a párte-czéduláját, mikor egy fillérem sincs.

Madame Louise bánatos arccal olvasta a levelet. (Szebb volt szomoruan, mint vidáman.)

— Koszorura, koporsóra gyűjtenek... Én már háromszor láttam kiterítve az öreget. Megcsiklandoztam az orrát. Arra sem mozdult. Hat neveletlen gyerek van a háznál. Hogyan is mozdulhatott volna! Küldd be azt az embert, Julis!

A szekrényhez lépett és pénzt vett ki.

Egy borszagu házmester jött be az ajtón.

— No, maga az, Krecsák bácsi? — mondta kedélyesen Louise asszony. — Itt van tíz forint, de el ne igya ám utközben. Tiszteltetem az öreg költő urat.

— Kezdjük! — türelmetlenkedett Szilveszter.

Louise asszony grizett módjára, ringatózva kezdett sétálgatni a szobában, mintha a párisi utcán járna. Omnibuszt vár. A kocsi már közeledik...

— Notre-Dame? — kérdezi a kis grizett.

Most egyszerre hegedűhang hangzott fel a házban, valamely távoli szobában. Mintha valaki a hurokat hangolná.

— A Gyokó! — mondta Ilics Iván az asztal végén keresztbe álló szemmel. — Elfelejtettek neki vacsorát adni!

— Csend legyen — kiáltotta Louise asszony és a nyakáig elpirulva, gyorsan kisietett a szobából.

Szilveszter felsóhajtott:

— Sohasem játszhatja végig, szegény asszony... Nem hagyják békében.

Rezeda ur megtöltötte Ilics Iván poharát.

— Ki az a Gyokó? — kérdezte alattomosan.

Az udvarmester a szájára tette a kezét, de miután a poharat felhajtotta, szinte kérkedni kezdett:

— Kinek mi köze hozzá? Duda gazdag, független asszony, azt tesz, amit akar. Papirosai vannak, életjáradéka van a gróftól. Mért ne tartana magának egy Gyokót? Gyokó a bujdosó honvéd, akinek a szobájában kell tartózkodni, mikor vendégek vannak a háznál.

Horváth kisasszony bánatos mosolylyal a Rezeda ur fülébe sugta:

— Azt hiszem, otthon is maradhattunk volna. Ezért a társaságért kár volt felvenni a kék bársonyruhámat. Ugy ülök itt, mint egy solymászó lovagnó a Navarrai Margit udvarából. És Alvinczit hiába várom.

— A háta mögött áll, mint a sátán — felelt Rezeda ur halkán, gunyos arczfintorítással.

A szomszéd szoba ajtajában télikabátban, kalapját kezében tartva, unott, fanyar tekintettel állott Alvinczi. Az arcza tán még sárgább volt, mint máskor és minden szakála különálló volt. Elmehetett volna az ázsiai pusztákra madárijesztőnek, ahol Dzsál-nak hívják az északi szelet. Mintha nagyon fázott volna, vagy messziről utazott volna fergeteges időben és a hideg eső csapkodta hátulról és oldalvást a gyékényes kocsi... A télikabátja gallérja a fülére volt hajtva, mintha a bibornoki ruhát rejtegetné, amelyben este öreg egyházfejedelem módjára elkalandozik a belvárosban. Egykedvűen meghajolt és nagyon vigyázott, hogy a mohos, pókháló-lepett borosüveg ki ne csuszson hóna alól. Furcsán félszeg volt, amint váratlanul társaság előtt találta magát abban a házban, ahol máskor úgy szokták fogadni, mint egy inkognitóban levő királyt. A házmesterné nappal is becsukta a kaput mögötte. A szeme hunyorgatva járt végig az ebédlő-asztal körül helyet foglaló társaság tagjain.

Szilveszter ur csaknem az asztal alá bujt ijedtében.

A kis Bonifác azonban felemelte a poharát és jókedvű, gyermekes hangján felkiáltott:

— Isten hozta, méltóságos ur. Éljen az ázsiai fejedelem! Tessék helyet parancsolni.

A kistermetű nihilista erőszakosan megfogta a sárga kán karját és az asztalhoz vezette. A kalap és a borosüveg miatt nem is igen védekezhetett Alvinczi a támadás ellen. Két lépésnyire leült az asztaltól, s miután csupán egy hölgytagja volt a társaságnak (madame és Lenke távol voltak), nyomban Horváth kisasszonyhoz fordult:

— Sajnálom, hogy megzavartam a vidám társaságot... Kérem, csak mulassanak tovább.

Szerényen, szinte hódolattal bókolt Klára felé, mintha Eszterházy hercegnőtől kérne engedelmet. A hangja olyan lágy és szertartásos volt, mint egy szent lovagé és a tekintete áhitatos volt. (Agglegény léte mindig valamely furcsaságot látott a nőkben és őszintén tisztelte őket, mint azok a férfiak, akik az anyjukat nagyon szerették.)

Szilveszter ezalatt magához tért és nyomban a fejedelem segítségére sietett. Kalapjától szerette volna leginkább megszabadítani, de Alvinczi csupán hideg pillantással felelt. Mintha Szilveszter volna az oka, hogy váratlanul társaságba keveredett.

Madame Louise lélekszakadva rohant a szobába. Hallatszott, hogy odakünn valami kemény kifejezést használt az ügyetlen szobaleány megfeddésére.

— Sire — mondta. — Bocsánat. Valóban, ha tudtam volna...

Alvinczi már jókedvűen mosolygott. Fölényes pillantást vetett Louisera:

— Bemutatás nélkül tolakodtam be. Kérem, asszonyom, legyen segítségemre!

— Monte Christo ur, Német kisasszony, Tulipán ur... Ejnye, komám uram, hol járt az esze? — mondta gyorsan madame Louise. — És a nihilista ur, de hát őt már ismeri méltóságod. (Ő küldte az ázsiai pusztákról a *hunsziu* nevű füvet méltóságod versenyparipáinak. Amely füvön a honfoglalásra induló magyarok lovai nőtték fel s a nyeregkápában az unghi hegyekig tartott az otthonról hozott takarmány — mondá Louise

asszony szónokias lendülettel, mert jó színész módjára tudta, hogyan kell egyes szavakat kiejteni.)

Monte Christo gróf azonban csak fáradtan bölintott fejével és futó pillantást vetett a Horváth kisasszony felpiruló arczába. (Mintha a hunsziven lelkesedett volna a kisasszony!)

— Amint látom, már étkezés után van a tisztelt társaság — szólalt meg végre igen komolyan Alvinczi és a hóna alól elővette a pókhálós üveget. — Borral majd én szolgállok. Igen jó bor. Egy régi francia apátság pinczéből való. Azt hiszem, az avignoni dombokon szürték, ahol hajdanában a pápák bora, a Chateaufort termett... Ime a zárdafőnök kézírása is igazolja a bor hitelességét. És a pecsét sértetlen. Igyák meg a szép nők egészségére.

Alvinczi már fel is állott, csendesen meghajtotta a fejét és lágy, lusta lépésekkel kiballagott a szobából, Madame Louise az előszobáig kísérté. A szobában finom havanna-illat maradt. Horváth kisasszony a kristálypohárban sokáig szótlanul nézegette az avignoni dombok megszentelt vérére... Rezeda ur halkán nevetgélt.

— Istenem, — mondta később a madame Szilveszternek — meguntam, hogy minden szeretőmért agyonlőjem magam. Már elsuhant a kis pisztolygolyó a szívem mellett és a halál hegyes sipkáját orrára huzva, kerek köpönyegben, mint valami velencei álarcos, hetekig ült az ágyam szélén. Mert szeretni mertem. És elhagytak.

Könnyed, természetes mozdulattal felnyitotta melletlen a selyemruhát. Valóban az ólomgolyó otthagya emlékét kis gödör alakjában fehér husában. Ámbátor a kövérségtől elrejtett lyukacska nem volt valami borzalmas látvány. A halál igen kellemes, nobiles gavallér volna, ha mindig keztyüs kézzel dolgozna, mint Paulikovich műtőorvos ur, aki a pisztolygolyókat kihuzogatja azokból a férfiakból, akik nőért lövöldöznek egymásra, vagy önmagukra.

— Szép lövés volt — mondta szakértelemmel Rezeda ur, mintha a pisztolygolyók személyes barátai volnának.

A madame barna szemében alattomos köny jelent meg, mint amikor valamely szép, érzelmes dal után elábrándozik az ember.

— Tíz éve. Téli este volt. Egyedül voltam idehaza. S egyszerre csak nagyon kezdett fájni a szívem Elemér után. Azt hiszem, Elemért szerettem a legjobban, legigazabban életemben, pedig két esztendeig, amíg Elemér Párisban tanult a Sorbonne-on, csupán érzelmes, hosszú leveleket váltottunk egymással. Mindennap. Nem csoda tehát, ha elővettem az éjjeli szekrényből a kis pisztolyt, az ágyra dőltem, a szívemnek szorítottam... Nem éreztem semmit, csak nagyon boldog lettem egyszerre. A durranást se hallottam, a lőporfüst szagát sem éreztem. Mintha hirtelen álom lepett volna meg s valamely ablakon át láttam volna egyszerre a Hatvani-utczát, a Kalap-utczát, a Sebestyén-teret, az egész belvárost. S a bolondos Grósz Sándort is megpillantottam egyszerre, pedig csak egy-két valczert táncoltam vele életemben, amint a Korona-kávéház fészeknek nevezett kártyaodujában talpra ugrik. »Gyerekek, Lujza agyonlőtte magát!« S egyik kávéházból, egyik utcából a másikba repül a hír: »Péczeley Lujza meglőtte magát!« A kanyargós, szűk belvárosi utczákon együtt repül a hír a széllal, orvosokkal, jóbarátokkal, jó ismerősökkel telik meg a szoba, csupán ő nincs itt, messze van, Párisban van... Én pedig boldogan mosolyogtam az ágyam körül tolongókra. Ime: ez a Kaméliás hölgy igazi utolsó felvonása, nem pedig ahogy Dumas

fiú megírta... A cselédeim körülöttem sirták át az éjszakát. Mindig régi cselédeim voltak. A gyermekkori dajkám, a dajkám lánya és unokája házamnál éltek. Milka szobaleányom husz évig volt mellettem s a házmestert még a régi házból hoztam magammal, ahol lakó volt. Sirtak-sirdogáltak és én nem tudtam hozzájuk szólni, mert vér jött a számon. Öreg dajkám azonban megértette pillantásomat. A jobb kezembe adta az Elemér fotográfiáját. Mig baloldalra ezt a régi csontkoponyát helyeztem, amely egyszer régen, éjszakai lovaglás közben lovam lábai elé gördült egy kis falusi temető mellett az országúton... Így feküdtem egész éjszaka. Reggel, még alig virradt, már elhozták az ujságokat: a fehér-kaméliás hölgy, a híres Péczely Lujza öngyilkos lett... S egy nagy író tárczát irt rólam a Magyar Hirlapba.

Ilics Iván, aki idáig az ebédlőben tartózkodott a borospalaczkok társaságában, dadogva beszólt a nyitott ajtón:

— Engem teljesen kifelejtett a történetből? Ki írta meg a kis képes ujságba, hogy miért lőtte meg magát? Ki tudta Pesten az igazat?

— Hallgasson, maga vén boroskancsó. Akkor is azt írta rólam, hogy anyagi romlásom miatt emeltem fegyvert, a bőrzén elvesztettem mindenemet... Pedig csak szerelmes voltam.

Szilveszter ur megindultan rázogatta a fejét. Nem, a regényes madame Louiseról nem tételezhető fel, hogy anyagi bajok miatt emelte volna fel a fegyvert. Sokkal nemesebb volt ő ennél!

Horváth kisasszonynak úgy ragyogott a szeme, mint két csillag. Istenem, egyszer tán ő is öngyilkos lesz még életében!...

Bártfai Lenke halkán, kunczorogva sirdogált a háttérben, de könnyei nem jöttek.

— Madame, ön nagyszerű nő — ismételte. — Imádom önt, madame.

Louise asszony bágyadtan mosolygott, a két ujját az ajkára tette, mintha a rég elmúlt dolgokon gondolkozna, s a hibát keresné a történetben.

— A pisztolyt még Angliában vettem, egy orvosi könyvből pontosan kinéztem a sziv fekvését, a kezem sem remegett: mégis életben maradtam. Pedig ha akkor meghalok, mennyi szenvedéstől menekülök meg! Többé nem csalódhatom senkiben! Ilics Ivánt elvitte volna az ördög. Vajjon hol dörmögne az ebéd miatt?

— És a muzikus kinek hegedülne? — kiáltott be a szomszédból Ilics Iván csufondáros hangon.

Louise asszony erre komolyan megharagudott:

— Maga gazember! Maga tudja legjobban, hogy egy meghalt barátnémnak a fiát nevelem, kis udvari szobája van házamban s az akadémián művésznek képeztetem. A gyerek néha ideges, mert nem szabad hozzám belépnie, ha vendégeim vannak... Mondja, Szilveszter ur, hát szüksége van arra egy tizenhat esztendősi fiúnak, hogy itt mindenféle dolgokat lásson, amelyeken esetleg elgondolkozik?

Szilveszter ur válaszáds helyett felemelkedett, hogy majd megfenyíti a hahotázó Ilics Ivánt. Louise asszony azonban visszatartotta:

— Hagyja, komám uram, éjfél felé már sohasem tudja, hogy mit beszél! Csak azért megyek végre mégis csak férjhez, hogy ember kerüljön a házhoz, aki majd elbánik Ilics Ivánnal. Én már nem bírok vele. A fejemre nőtt. Minden nap azt várom, hogy mikor pofoz fél engem vagy a cselédeimet! Rettenetes ember.

A madame szemében őszinte könyek tündököltek. A férfiak: Szilveszter, Rezeda ur és a nihilista költő haragosan néztek a szomszéd szobában lakmározó kis-

termetű, bozontos férfiura. (Ilics Iván éjfélkor mindig evett. Akár kávéházban, akár a madamenál: éjfélkor megéhezett.)

Ilics Iván színültig töltött egy poharat borral. Az asztalkendőt megigazitotta nyakában s ünnepélyesen meghajolt a szalónbeli társaság felé:

— Isten éltesse a Duda vőlegényeit! Harmincz vőlegényeit!

Madame Louise elnevette magát a kómikus emberkén:

— Hallgasson, vén gazember.

(Folytatása következik.)

Toll és tőr.

— febr. 21.

AZ ELLENPARLAMENT UTÁN megalakult az ellenbiróság; csupa ur, csupa gróf... egy valószínűs oriszék, és Vázsonyi, a polgári lelkiismeret vöröstaláros ügyésze, ide czipelte az alkotmányos biróság ítéletét. Az oriszék összeült... csak az volt a kár, hogy a pallosjog már a sárga frakkal eltűnt a divatból, így csak gályarabságra itélhették Lukács Lászlót. Lukács László előreláthatólag nem respektálja az oriszék ítéletét — és itt kerül szembe a konstitucionalistákkal, az alkotmány nagy szabadjegyesseivel; Lukács László a törvényes biróság előtt veti le a saruit, — az oriszék, a háromszemélyes tábla: sajátmaga előtt. A biróság kicsépelte az afférból a politikát, — a biróság nem volt párt, parlament, politikai Kovald, a biróság egyszerűen: biróság volt és csak azzal foglalkozott, ami a dologból a biróság elé való volt. És ha a dolog politikai oldala talán még nem res iudicata, a jogi oldal föltétlenül az, — Baloghy, Langer, Kállay végre százpercentes birák és egészen kívül állanak a politika lőtávolán, nekik az igazság cél és nem eszköz, — ők megállanak ott, hogy fiat iustitia... míg a három gróf ezt csak azért akarja megállapítani, hogy folytassa: fiat iustitia et pereat Lukács. A biróság professzionistája az igazságszolgáltatásnak, az oriszék csak passzionistája, — és mi Andrásyt, Apponyit, Zichyt tarthatjuk brilliáns politikusoknak, de biráskodásban (épp mert jó politikusok) csak pótesküdtök lehetnek, a hivatásos és fölesküdtök birák mellett. A politikában nekem inkább fórum Andrassy, mint Baloghy, de Baloghy — épp ezért — biróbb biró, akinek az ítélete nincs politikai handicap-pel megterhelve. Lám: grófék tanításában maga a panama sem a saját tartalma szerint súlyos, hanem a politikai hatása szerint, aszerint hogy milyen politikai konjunkturák közt robban; Andrassy Gyula maga mondta, hogy ő már egy esztendeje tudott a dologról, — hát ha így van, amint hogy így van, hisz Andrassy azok közé a nagyon kevesek közé tartozik, akiknek a szavai mögött érczfedezet van, ha így van és a dolog valóban olyan súlyos, mért hallgatott eddig és mért viszi tüntető körmenetre most a felháborodását? Hát amit most csak egy özvívvel lehet lemosni, az akkor említésre való sem volt? Vagy ő kiáltotta a Désy szájából a vádat világgá, — úgy tett, mint Cromwell, aki csak álarczban tudta leütni az ellenség fejét? Ez nem

valószínű. — Désy az Apponyi szűkebb gardejából való és Apponyi valószínűleg emlékeztette tanítványát a mesterére, a középkori jezsuita kazuistikusra : a kormányzót megölni nagy bűn, iszonyu véték, de a nemzet megjutalmaz érte és tapsokat aratsz... A vége a nótának pedig az, hogy a bíróság ítélete bírói ítélet, az uriszéké : politikai, és ahogy respektáljuk a politikát a politikában, úgy ignoráljuk, amikor bírói palástban lép fel...

A MŰVÉSZKLUBBÓL *Művészkör lett. Azok, akik pár héttel ezelőtt felháborodva vonultak ki a Művészklub alakuló gyűléséről, ezen a héten zászlók alatt és zeneszó mellett visszasétáltak oda. Pár héttel ezelőtt úgy tettek, mintha nagyon szagosnak találták volna a Rouneaux pénzét. Az erkölcs nevében elfintorították az orrukat s hangosan szavallak arról, hogy nem kell nekik a francia fezőr pénze. Azóta tisztító és szagtalanító intézetben voltak a frankok s a művész urak jóízűsége kibékült az erkölcsessel. Már nincsenek kifogásaik a francia pénz ellen. Sőt : most már maguk jártak el Rouneaux urnál s meginterpellálták : Hol is az a jóféle francia pénz. De hát mi történt itt voltaképpen ? Mi az oka, hogy az urak lihegve futkosnak az utcákon és izgattalan kérdik a járőrelőktől : Wo wird geschändet ? Csak annyi förtént, hogy az urak végre megállapodtak abban, hogy ki lesz a croupier. A kérdés fontos és igazán érdemes arra, hogy hetekig tanácskozzanak fölötte.*

A PRIMADONNÁKRA jó idők járnak : lopják az ékszereiket. Igen, jó időjárásnak mondjuk azt, hogy minden félesztendőben husz- és harmincezer korona értékű ellopni való ékszert szereznek maguknak. Az idén egy kolozsvári primadonnától loptak el harmincezer korona értékű briliánst. Tavaly ugyanilyen szerencséje volt valamelyik debreczeni primadonnának. De ez még semmi. Mert a debreczeni primadonnától két év előtt is loptak huszezer korona ára ékszert. Sőt három év előtt elvittek tőle negyvenezer korona árát. Ennyi ékszer láttára az emberből önként kikivánczolik a kérdés :

— De hát mikor játszanak a kisasszonyok?

AZ ÖRÖKZÖLD tudós megint együtt van a rendőri felügyelet alatt álló demokratával ; nem mi neveztük őket így, ők küldték egymásnak a selyemzsinórt, Vázsonyi Jászinak és Jászi Vázsonyinak... szeretettel. Igazán megható : még egypár hónap előtt kannából öntötték a vitriolt és az egymás beleivel diszitették a wigwanjukat és most — mely nemes s mely ideális — a könnyeik mossák a hóhérbélyeget, amit az iróniájuk süttött a másokra. És összecsempétek poharaik és közbé folyton csodálkoztak : azt még megértették valahogy, hogy ők hogy kerülnek egymáshoz, de az sehogy se ment fejükbe, hogy hogy kerültek ők ketten a koalícióba és mit keres köztük az az erdélyi gentry, Désy Zoltán ? És tiszta humor volt, ahogy felállt a gentry és betéve elmondta a terézvárosi demokrácia szálló (levegőbe szálló) igéit. A munka, az új hazafiság, a zsidók... vagy úgy, mondták erre a két zsidók a Reformklub kupéjában és megint levetették a cipőjüket. És idővel, ha évek múltán emlékezni fognak, hogy egyszer — egy pillanatra — egy közös kupéba Gyöngyösön összeterele őket a véletlen, megvetően legyintenek : Gyöngyös — az is egy város ?

Krónika II.

Noorden.

— febr. 21.

Az életnek azok a kellemetlen kérdései, mikor két félnek egyszerre van igaza, mikor két álláspont büszkén, ereje, meggyőződése tudatában nézhet egymással farkasszemet, mikor a tevőleges és nemleges erők holtversenyt futnak egymással. Az életet mondtam, de, mint azt a fegyelmetlen gondolkodók általában cselekszik : tulajdonképpen az emberiséget értettem. Mert maga az élet, a sors, a természet ebben az esetben is segíteni tud magán, amint azt a villamosság vagy a kémia tételei igazolják. Az igen és a nem az Uristen háztartásában kiegészítő, összetartozó erők ; az emberi relációkban faji ellenségek. A gyarló halandó meggyőződését, hitét, becsületét, nem egyszer vérét kapcsolja ahhoz az áramhoz, amely a természet műhelyében csak eszköz, mód az érvényesülésre, a legjobb esetben fizikai vagy matematikai tünet ; a halandó a legkisebb lappália pocsolójában az Igazság napjának korongját akarja megpillantani.

Ez az oka, hogy az emberi lét tele van fogfájós problémákkal, s ez az oka, hogy földi pályánk piszka, kicsinyessége, ostobasága fölé szellemileg az abszolút tisztaság aranyos himét varrjuk. Gondolkodásunk, jelszavaink, bölcsészeti nézeteink kifogástalanul — akár a jó szecskavágó-gép — működnek, az agy szüntelenül és felelősség nélkül szállítja nekik a kérdéseket. Kérdéseket, amelyeket a gyakorlati élet mosolyogva hajít a pokolba. Kérdéseket, amelyeknek megfejtői között könyveket sorsolnak ki, kérdéseket, amelyek a maguk botorságában tulajdonképpen feleletek is, sőt : felelet-tömegek. A minap tanúi voltunk, amint a panamá fogalmát, nagy nyilvánosság előtt, bonczkés alá fogták. Azelőtt mindenki tudta, mit jelent e szó, amelynél világosabb talán csak a pofon vagy a töltött káposzta fogalma lehet ; és ma, be kell vallanom, nem mondhatom meg, ki is a panamista, holott nap-nap után száz ilyen urral szorítok kezét.

Meglehetősen hasonló a Noorden tanár esete. Valaki — és nyomában egy iskola — felvetette az eszmét, nem tulzottak-e Noorden honorárium-igényei, nem szenved-e a tudomány a pénz közelségétől, mire a tanár, levonván a következtetést, eltávozott Bécsből, és visszatért Frankfurtba. Válasz volt-e e lépés a kérdésre ? Nem, vagy legalább is hamis. Itt is mindkét félnek kellemetlenül igaza van, amiből önként következik, hogy egyiknek sincsen egészen igaza. Hogy a tudománynak eszményinek kell lennie, régen tudjuk és még régebben megköveteljük. Azonban kérdés : ha megteremtettünk egy kétoldalu értékmerőt, az obulust, amely világosan írja körül az ad és vesz fogalmát, minek helyezünk rögtön fölibe egy másikat, egyoldalut és ellenőrizhetetlent : a rajongását, az odaadását, az ügyszeretetét, amely a maga nagy anyagi szegénységén kívül még sértésszámba is megy, mert ugyan

van-e a világnak rendes munkája, amely e tényezőket nélkülözhetné? Mi jogosítja föl a halandókat, kérdem, arra, hogy tisztábbnak lássák Noorden működését, mint az enyémet, az önét, mint bármely tisztességes emberét? Miért köpjük le önkénytelenül a tulajdon tevékenységünket, amelynek megvan a maga pontos pénzbeli ellenértéke, röviden: miért nézünk még ma is szent borzalommal a tudomány havas csucsaira?

Ez a szolgálai fölfogás gonoszabb, mintha Noorden tanár egy analizisért ezer Lajos-aranyat, vagy ezer pisztolyt követelne. Ily kevéssé közelítettük tehát még száz és száz év alatt a tudományosságot; ily kevéssé tudtuk azt emberi környezetünkbe hozni, világosan szólva: ily kevéssé voltunk képesek a tudományt emberivé tenni. Tehát még mindig nehezen megérthető, sőt, mondhatjuk, megfoghatatlan, ha valaki szorgalmat, akaratot, hajlandóságot és lelkiösmeretességet összekapcsol. Még mindig nem tudjuk megmérni azt, a ki tulhelyezkedik a centiméteren és a tizedesmérlegen. A természetes közeledés, amely a tudomány és az élet közt szükségszerű, amely e viszonyt szociális kérdéssé tenné, nem hajlandó elkövetkezni. Ma is még az a nemzet a legműveltebb, amely a legtöbb szappant fogyasztja. Ez a kínos szállóige világít bele legmulatságosabban az ujkori társadalmi rend gondolatvilágába.

Miután hiszem, hogy a tudományosság azonos a józan észszel, miután hiszem, hogy ami emberi, annak emberinek is kell lennie: semmi megbotránkozni valót nem látok benne, ha a kérdést üzleti szempontból tárgyaljuk. A kérdés, helyesen föltéve, kimerül ebben az egy mondatban: megérte-e Noorden működése a pénzbeli ellenértéket? Ha igen, akkor, legalább az én nézetem szerint, a dolog a kereslet és kínálat szabályai szerint intéződik el és lényege mégis tudományos marad; ha nem, akkor az erkölcs fölülkerekedik, de a tudományosságnak többé semmi köze az ügühöz. Ostobának és erkölcstelennek tartom ezzel együtt, hogy a régi humanista fölfogást, amely minden földi dolgoktól ment akart maradni, a tömeg sajátítsa ki, sőt éppen az elv megalkotója: a tudomány ellen fordítsa. Mert: a jog lemondani a szellemi működés ellenértékéről, csak magát a tudóst illeti meg, — az adott esetben tehát Noordent — de nem a tömeget, és nem az erkölcsi holtkezet, — mert ilyen is van — amely évszázadokon keresztül megfölelbezzhetetlen, megtámadhatatlan és megdöntetlen volt, amikor valaki huzódzott tőle, hogy balekja legyen.

Mert, kérem, balek az, aki a saját értékét nem ismeri föl, balek, aki azt hiszi, hogy az a pénz, amely a királyok kezében hatalom, a bankigazgató főkönyvében félelmetes korbács, a nyárspolgár szekrényében nyugalom, a beau zsebében világfölfogás, éppen csak az ő markában lenne rohadt alma. És kétszeresen balek az, aki megijed attól a társadalomtól, amelynek első és utolsó betűje a pénzre íródik, amely a pénznek száz millió ábrázatot tudott faragni, csak éppen a tudományét nem. És itt követte el Noorden a hibát, amikor azt

hitte, hogy illendőbb baleknak, mint következetesnek lenni, amikor kitért egy válasz elől, amelynek így kellett volna hangzania:

— Tisztelt tömeg! Évszázadok óta nem adtatok mást a tudományhoz, mint annak üzleti szabályzatait, évszázadok óta az erkölcstannal fizetitek meg nekünk azt, amit erőben, értékben, dicsőségben az emberiségnek juttatunk. Ez a ti erkölcsötök vitte a vérpadra uttoröinket, és ez az erkölcs ma is erősebb a rádiumnál, az X-sugaraknál és a föld mágnességénél. Évszázadok óta nézzük ezt a vidám, de fordított szaturnáliát. Most azonban azt mondjuk: Elég volt, kétszer is elég; legfőbb ideje, hogy egyszer ti is balekok legyetek. Vigyétek a pokolba szobraitókat, gyászbeszédeiteket, fogalmaitokat, és fizessetek. Fizessetek, ahogy a cipésznek, szabónak, fűszeresnek fizetni kell: lelkesedés, meggyőződés nélkül, de becsületesen. És csináljátok meg az egyenlőséget, de úgy, hogy ne csak az alattotok álló tömegek, de mi is, a fölöttetek lebegők végre egyenlők lehessünk veletek. Az öreg fiakkerkocsis egyszer azt mondta: Bárcsak már végre én is annyira vihetném, hogy gyalog járhatnék! Mi is azt mondjuk: Bárcsak már egyszer lemászhatnánk a szobor talapzatáról, ahová a ti eszetek s a magunk bolondsága fölsegített.

De Noorden nem szólt így; Noorden összecsomagolta a podgyászát és elutazott. És a tudomány tovább evez a felhők ambróziájában és nektárjában, ahol a péket tudvalevőleg malaszttal és a hentest pusztá lelkesedéssel lehet kifizetni.

Syrion.

Egyedül.

Hárman valánk a kis szobában:

A csönd, az éjfélt és magam,
Meghitt barátok mind a hárman,
Szuette, nyütt, kopott szobámban
A padlás mellett idefönt,
Magam, az éjfélt, meg a csönd.

Az éjfélt csakhamar kidőlt a sorból
S halkan, ahogy jött, elköszönt,
Ketten maradtunk jó barátok
Örömben, buban: én s a csönd.

Aztán a csönd, mint egy ledér nő,
Térdemre ült és átkarolt,
Oly vérfagyasztó csókja volt,
Hogy megborzongott tőle testem
És hangosan zokogni kezdtem.

Pattogtak, nyikkantak mögöttem
Az ócska butordarabok,
A léha csönd fölkaczagott
És elköszönt,
Magam maradtam idefönt.

Forbáth Sándor.

A sivatagban.

Irta: OTTÓ LARSEN.

Fáradtságos földközi utam egy szép napján, 1905-ben Los Angelesba, Dél-Kalifornia egyik városába érkeztem.

Az északi szélesség huszonkettedik fokán. Augusztus havában.

Forró nyárban nehéz itt megélni. A handy man-ek, a hajósnepek és más egyéb faczérok számára nem oly könnyű itt munkát kaparintani.

Egy napon a Main street-en a könyvkereskedés kirakatában megláttam Kalifornia nagy térképét. — San Francisco, az arany kapu! Igen, igen — de az még 600 angol mérföldnyire van ide, és a jegy huszonnégy dollárba kerül, nekem pedig mindössze csak három dollárom volt. San Diego ellenben! San Diego a Coronado Beach-hal, a nyugatamerikai Nizza, óriási hajóforgalom, a jövő San Franciscója, — ha a Panama átszeli. Ott vannak lehetőségek, — ha egyéb nem — kikötőváros és egy szegény flótás számára mindig jó, ha kéznél van a tenger. És nini, itt a térkép, hiszen egész közel van, alig nyolczvan angol mérföldnyire, — kétnapi könnyű séta a virágzó Dél-Kalifornián keresztül! Sokkal előnyösebb, mint vonaton utazni, különösen ha a jegy öt dollárba kerül, az embernek pedig csak három dollárja van.

Ötven cent-ért vettem egy pár gummitalpu vitorlavászon-czipőt, hazamentem a lakásomra és el láttam magamat fogkefével — körülbelül ez volt minden, amit abban az időben magaménak mondhattam, legalább is ez volt a legértékesebb — és egy félórával később elindultam San Diego felé, két dollárral és negyedfont dohánnyal a zsebemben.

Kevés helye a világnak oly gazdag és termékeny, mint a Los Angelostól dél felé körülbelül 50 mérföldnyi út. Gyümölcsös gyümölcsös hátán, dió, narancs, citrom, és a legpompásabb barack terem itt oly bőségben, hogy a roskadozó ágakról ezerszámra hajladozik érett gyümölcs az utfelre. A vándornak — vagy »csavargónak«, ahogy itt kevésbé poétikusan nevezik — csak a kezét kell kinyújtania, ha éhségét vagy szomjuságát csillapítani akarja.

Ilyen vidéken gyalogolni egy bizonyos cél felé, a legnagyobb élvezet, ha az embernek nincs egyéb podgyása, mint egy fogkeféje, egy pipája, meg egy negyedfont dohánya, könnyű, ruganyos czipő van a lábán, nyugodt a lelkiismerete és széleskarimájú kalap van a fején. Bicikli jó alkalmatosság, ha az embernek sietős a dolga, az automobil ugyancsak nem megvetendő ilyenkor, egy ló is — megjárja! De gyalog járni a jó isten gyönyörű földjén, ez semmihez sem hasonlítható gyönyörűség; minden lépés — öröm, minden lélegzetvétel — ünnep.

— How do you do?

— How are you?

Hát bizony mi »csavargók« hamar összebarátkozunk, amikor ott künn az országuton az arany-narancsok alatt találkozunk.

— Some work in Los Angeles?

— Plenty of work there!

Miért mondanám meg neki, hogy ott nincs munka; elég korán megtudja még, azután meg talán ő nagyobb szerencsével jár majd, mint én.

— How many miles to Los Angeles?

— Fifty miles — fine road. How far to San Diego?

Értelmetlen tekintettel bámul reám, rázza fejét és kezével dél felé mutat.

— Far behind the mountains.

Azután nehéz, szöges czipőben, vastag botjával és vállára vetett nagy batyujával megindul tovább, észak felé.

Nem nagyon sietek, hat dán mérföldet teszek meg naponta, nem többet, tiszta szállásokat váltok 35 cent-ért éjszakánként, a farmerek gyümölcsét eszem, hiszen gazdag vagyok, van még egy egész dollárom, élelemre semmit sem kell költenem, néha-néha veszek 10 cent-ért egy palack ásványvizet, vagy megiszom egy pohár sört, ha az országút pora már nagyon kiszáritotta a torkomat; a harmadik nap éjszakáján egy kis városkába érkeztem, ez itt St. Anna. Egyik vendégfogadóban még ébren vannak, szállást kérek, leülök az egyik asztalhoz, azután kérdem a gazdát, hogy mennyire van ide délnek a legközelebbi város.

— 80 mérföldnyire.

— Nyolczvan mérföldnyire? Melyik a legközelebbi város innen dél felé?

— San Diego. A vonat holnap reggel nyolcz órakor indul.

— Nem vonattal megyek — I am walking.

Bizalmatlan és gyanus pillantást vet felém.

— Tramping?

— Yes, sir. What is between San Diego and here?

— This is the last town southwards in the fertile country. Between San Diego and here — desert.

*

Másnap reggel felkelek úgy hat óra tájban és megvizsgálom a helyzetet. Tévedtem, mikor a távolságot mértem a los angelos-i könyvkereskedés kirakatában. Los Angelostól San Diegóig az út nem 80, hanem 160 mérföld. És a másik felében nincs országút. A vasuti sínek mentén kellett haladnom, amely St. Annától a délnyugati részen, végig a dél-kaliforniai sivatagot át vezet.

Még maradt 50 cent-em. Ebből 20-ért vettem egy negyedfont pipadohányt. A vendégfogadó ajtajában, ahol megszálltam, állott a tegnapi est gazda. A szeme dagadt volt és szemtelenül mustrált.

— Are you walking through the desert? — kérdezte és utálatosan vigyorgott hozzám.

— Certainly. Do you want a drink!

És abban a világos tudatban, hogy a sivatagban úgy sem kapható semmi, kifizettem 25 centet két pohárka legfinomabb konyakért, utána pedig neki-vágtam 5 cent-tel a zsebemben a nagy kaliforniai sivatagnak.

Reggel nyolcz óra lehetett, amikor a st. annai vendégfogadót elhagytam.

Felkerestem a vasuti állomást és elindultam egy időben a dél felé menő vonattal.

Egyetlen felhő sem látszott az égen; szélcsend volt és rekkenő hőség.

Déltájban eltűnt a város a szemem elől. Se egy ház, se egy fa, se egy bokor, amíg a szem ellátott. Messze a keleti láthatáron a hegyek mint ködös árnyékok vetődtek az égre. Nagyon sok mérföldnyire lehettek innen, mert a Rocky mountain-ek itt Dél-Kaliforniában 16—18.000 lábnyi magasságot is elérnek. Nyugat és dél felé csak sárga homok látszott és ebből a sárga homokba volt beépítve a két acél sín pár. Csillogtak a napsugárban és mutatták az utat. San Diego felé.

Egy rendezett országútról jövő gyalogos ember számára igen kellemetlen változás, ha hirtelen bokáig homokban kell gázolnia.

Három eset közül választottam: vagy a homokban botorkálok tovább, vagy a sineken baktatok előre, vagy pedig talpfáról-talpfára ugorva — amelyek körülbelül öt lábnyira voltak egymástól — folytatom utamat. Az utolsó megoldás leggyorsabbnak és legbiztosabbnak látszott.

A gyomrom déltájban életjelt adott magáról. Leginkább husra éhezett, különösen hogy az utóbbi három napon vegetáriánus-kosztal érte be. Barátságos és megnyugtató beszédet intéztem hozzá. Felvilágosítottam, hogy még korán volna korogni, mivel hogy még legalább két nap és két éjjel semmi kilátásunk sincs táplálékra. Néhány óra múlva csakugyan megnyugodott.

Rövid idő alatt nagy ügyességre tehet szert az ember, ha az energiáját egy bizonyos dologra koncentrálna. Az első órákban állandóan mellé ugrottam, vagy túl nagy, vagy a kelleténél kisebb lendületet vettem, úgy hogy felsebzett lábaimmal folytonosan a talpfák közötti éles cserepekre léptem; de már úgy délután felé elég biztonsággal ugráltam a gerendákon és csak nagy ritkán hibáztam el.

Az első nap pompásan eltelt, kitünően éreztem magam, a sok mozgás kellemesen élénkítette a vérkeringésem és egyáltalán nem voltam fáradt. A forróság sem bántott, bár a nap ugyancsak tüzött a fejemre. Bizonyos, hogy a trópusi hőség nem oly terhes, ha az ember mozog, vagy pedig erősen izzad. Csupán a gummiczipó vált kellemetlenné, mert az enyvvel ragasztott részek kezdtek széjjelválni a nagy melegben.

Kevéssel naplemente előtt a levegő oly átlátszó volt, hogy a keleti láthatáron tisztán ki lehetett venni a hegyek körvonalait, messze dél felé pedig egy ködfoltot véltem látni; de nem lehetett határozottsággal megállapítani, hogy bárányfelhő-e, vagy pedig a Roky mountain-nek az a nyulványa, amely a sivatagot San Diegótól elválasztja. Annyit azonban tudtam, hogy a város egy alacsony hegyláncz lábánál van és azt is tudtam, hogy amíg a vasuti sinek mentén megyek, az utat el nem téveszthetem.

A nap leszállt és egy óra múlva koromsötétség borult a vidékre. A hold fogyóban volt, tőle tehát nem sokat lehetett várni, a zenittől kissé északra fényesen ragyogott a nagy medve, amely itt az egyenlítő táján tótágast áll, délnyugatra pedig bágyadtan derengett a déli kereszt.

De mint egy megbízható Ariadne-drót huzódott végig a két fénylő acél-sinpár a sárga homokon, amely mintha megszilárdult volna, úgy hogy minden nagyobb megerőltetés nélkül járhattam rajta. Folytatam tehát utamat dél felé.

Ejféltájon fáradtságot éreztem; csetlettem-botlottam, lábam ingadozni kezdett, gondoltam, pár órai szunyókálás nem árt. Leheveredtem a homokra, kabátomat fejemre huztam és elaludtam. Három óra lehetett, amikor felébredtem, reszkettem a hidegtől. Ezek a trópusi éjszakák sokszor aránytalanul hidegek és itt kinn a sivatagban annyi harmat hull, hogy egészen átnedvesedtem. Korántsem oly ragyogó hangulatban, mint eddig, szorosra gomboltam a kabátomat. Dideregve a fáradtságtól és hidegtől, tovább botorkáltam a sinek irányában.

Ezen az éjszakán nem sok mérföldet haladtam előre. Há óránként két angol mérföldet számítok, esti hat órától mostanáig 16 angol mérföldet gyalogoltam. A távirópóznák segítségével nappal mindig pontosan kiszámíthatom, hogy mennyit megyek előre. Ezek egy-egy angol mérföld negyedrészenek a távolságában vannak egymástól, úgy hogy Waterbury-m

segítségével mindig teljes bizonyossággal tudhattam, hogy milyen messzire járok. Reggel nyolctól este hatig 28 angol mérföldet haladtam. Most hajnalban tehát körülbelül a feleuton lehetek St. Anna és San Diego között.

De mire a nap felkelt, még mindig csak ködfoltoknak láttam a déli hegyeket.

Mily csodálatos is a nap. Mikor ez a nagy sárga golyó felbukkant a keleti hegyormok mögül és rávetette sugarait az óriási homoktengerre, mintha az éjjel minden nehézségét egyszerre felszippantotta volna. Leültem egy gerendára. Czipőt, harisnyát lehuztam a lábamról; az egyik tönkön jókora görcs volt, a czipóm gummitalpa pedig oly vékony, hogy tisztán láttam, a legközelebbi napon már felmondja a szolgálatot.

Zsebkésemmel lehasítottam az ingemnek mind a két ujját, kapczáat csináltam belőlük, erre ráhuztam a czipőt, a czipőre pedig a harisnyát. Ez kicsit hűsített és enyhítette szenvedésem; kéjesen bizsergő fájdalommal folytattam azután vándorlásomat.

Waterbury-óram segítségével különböző részekre osztottam az időt, ahogy a hajókon szokás. Minden négy óra leteltével félórai pihenőt tartottam. Minden órában elszittam egy pipa dohányt, ez tíz perczig tartott. Hogy mi a dohány, azt csak az tudja, aki frissen és ép egészségben napokig étlen-szomjan fáradott. Ötven perczet mentem és örültem az óra leteltének, amikor újra pipázhattam. Így aztán az órák és mérföldek gyorsan tűntek és még mielőtt a sötétség leereszkedett, 24 angol mérföld volt mögöttem. Az előző nappal együtt összesen 68. Tehát már csak 12—15 mérföldnyire lehettem San Diegótól.

A hegyek ott dél felől is mindinkább közeledtek; délután már fákat is kivehettem az oldalán. Ehes nem voltam, ellenben kora reggel óta perzselő szomjúság gyötört. Nem állandóan, hanem időnként, mindig tíz-tíz perczet időzött kinzó intenzitással. Valamit csitult, amikor a dohány előkerült, amely azonban már szomorú vége felé járt, ezért bizony korlátozni kellett az élvezetet és csak minden pihenőnél lehetett rágyújtani.

Elő lényt ezen a 60 mérföldnyi uton nem találtam egyebet, mint néhány több méter hosszú kigyót. Mindig betegesen undorodtam minden ilyenfajta csuszómászó állattól, a kaliforniai kis mérges kigyókról pedig éppen nem sok jót hallottam. Mindamellet egy pillanatra sem jutott eszembe, hogy vállalkozásommal bárminemű veszély is járhatna. Erős bizodalمام volt izmaim és idegrendszerem épségében. Azt a sok mesét, amit azokról az emberekről mondanak, akik aránylag nagyon rövid idő alatt szomjan haltak, mindig kételkedéssel fogadtam; akik ilyen körülmények között meghalnak, azok ijedségtől is meghalhatnak, vagy elveszthetik az eszüket. Egy egészséges emberi test sokkal több nélkülözést elbir, mint sokan képzelnek.

A négy vasuti sín, amely mellett mentem, jelentékenyen megkönnyítette számomra az utat. Ha közvetlen segítséget nem is várhattam onnan, szerencsétlenség esetére, pl. ha eltörne a lábam, még mindig kellemes tudat, hogy valamelyes civilizáció fut el mellettem; de hasztalan kémlelődttem állomás, őrház, vagy táviró-állomás után. Az egész uton egyetlen lélekkel sem találkoztam.

Most közeledtem a hegyekhez és lassan az egész terület karaktere megváltozott. A talaj kavicsos volt már erre. Este felé egy vasuti hidhoz érkeztem, amely egy több száz ölnyi mély szakadék felett huzódott el.

(Vége következik.)

Saison.

A böjtről.

— febr. 21.

Asszonyom, önhöz már annyian intézték soraikat hogy rózsaszínű fülének botocskája már meg sem mozdul egy ilyen újabb megszólítás hallatára. Asszonyom, én megmondom nyíltan és határozottan, hogy midőn ez elegáns, könnyed és francziás czimzést kiejtem, a világon senkire sem gondolok, mert sem Budapesten, sem Európa összes fővárosaiban nincs egyetlenegy nőnemű teremtés, akit én e megszólítással illetni szoktam volna. Elárulhatom, hogy úgy akartam megírni e vidám karczolatot, mert az lesz ez irás, vidám karczolat, könnyed csevegés, folyékony olvasmány, úgy akartam megírni, hogy két beszélgető arat léptettem volna fel benne, azt a két pesti kávéházi beszélgetőt, akik közül az egyiket Egyiknek, a másikat Másiknak hívják, s akik, mind a ketten, a világ legbölcsebb, legszellemesebb, vagy legstupidabb és legunalmasabb emberei, aszerint hogy a vidám karczolatot, könnyed csemegést, folyékony orvocsmányt ki veti papírra. De azután eszembe jutott, hogy e forma már elavult, s hogy aki igazán könnyed, valóban vidám és csakugyan folyékony akar lenni, annak önt kell megszólítania, asszonyom, s az ön csücsörödő két piros ajkát és édes kis czimpilimpáját is bele kell vonnia a vitába.

Bár ez nekem kissé abbésnak tünik fel s részünkről, ifju magyar írók részéről, némileg jogtalannak érzem az abbézást, mert tudtommal a Röck Szilárd-utczai papnöveldeből — nevezzük őt röviden e néven — nem abbék kerülnek ki, hanem, gall fordulattal: sőt ellenkezőleg. Nem állhatván tehát ellen az idők késztető szavának, hajlitsa felém bodros szőke fejét, asszonyom, s hadd mondok el önnek észleleteimet. A böjtről van szó, melyet ilyenkor februárban annyiszor hallok emlegetni, még pedig a farsang ellentétéképpen. Ön erre a azt fogja csengeni:

— Kedves barátom, *mon chéri*, mit tud ön a farsangról és a böjtről?

— *C'est ça*, — felelem én — *eh bien c'est ça*, — éppen azt akarom mondani, hogy én sem a farsangról, sem a böjtről nem tudok. *C'est ridicule, n'est ce pas?* A farsangról nem értesültem, mert a farsangról csak annyit tudok, hogy akkor maszkáknak kell az utczákon maszkálniok, s én maszkákat hosszú, kampós orral, árvalányhajjas kalappal fejükön nem láttam, s hogy mindaz, amit Karnevál herczegről plakátokon és egyéb iratokban mondani szoktak, bárgyuság gyanánt hat lelki szemeimre, mert mi közünk nekünk szürkére szomorított embereknek Karnevál herczeghez és kíséretéhez? Ha tehát már a farsanggal ilyen bajban vagyok, hogyne volnék bajban a reá következő böjttel is?

— *Comment donc!* — mondja erre ön, asszonyom.

— *Mais oui*, — válaszolom én lehelletfinoman.

Mindig bizonyos idegenkedéssel hallom e szót, hogy *böjt*, mert világfelfogásom, amit hazulról hoztam el, — s e világfelfogás az egyetlen, amit hazulról elhoznom alkalmam nyílott — azt mondja, hogy böjtnek a csillagfölkeltétől csillagfölkeltéig való koplalást kell nevezni. Ellenben a társadalomnak másik fele, amely nem tartozik felekezetemhez és (bövítsük) a mi felekezetünkhöz, böjt alatt még egyre azt érti, hogy csak halat és tejes ételt szabad enni, husosat és zsirosat tilos.

Ó, a jankiper — *ventre-saint-gris!* ez kiszaladt a számon, ezt mégsem akartam ilyen egyszerűen ideejteni, mert ezt a szót ebben a formában, ebben a jó, családias, falusias formában még nem engedték be az irodalomba, — tehát, ó: a hosszunap, az sokkal komolyabb dolog, madame. Az böjt, asszonyom, a halas és tejes világfelfogás ezzel szemben tréfaságnak látszik. Mert halból és tejes ételekből oly nagy mennyiséget étkezhetik az ember, hogy a tulterheléstől még halálát is lelheti.

Quelle chance ou bien quelle malheur, meghalni attól, hogy böjtöltem és pedig úgy böjtöltem, hogy a fülem is kettéállt a jóllakottság érzetétől! És böjtnek érzem ama szegényebbsorsu egyetemi hallgatók állapotát is, akik reggel kávéznak, délben sétálnak, délután kávéznak, vacsorára lefeküsznek, bár szikrázó szemmel, de heroikus elhatározással s másnap reggel ismét csak egyszerű kávéjukat költik el. Ez az életmód, különösen esztendőkre perpetuálva, s legföljebb ötérliptaival meg-megszakítva, szintén böjtnek nevezhető. Továbbá böjtnek éreztem tegnap este Scott kapitány éhenhalását is, azért éppen tegnap este, mert Shackleton hadnagy délsarki könyvét olvastam, s a szemem kopogott az éhségtől, olyan szuggesztív erejű volt e derék angolnak az írása arról, hogyan huzott ő és még három tagbárszakadt szigetlakó egy nyavalyás szánt hetekig, előbb délfelé, a déli sark irányában, naponként husz-harmincz kilométernyit talpaván előre a havon, majd északfelé, visszafordulván az el nem ért saroktól, s közben egész nap csak egy darab csokoládét és negyedikiló kétszersültet étkezvén bele szimfóniákat korgó gyomraikba.

Ez böjt, mi, asszonyom?

Ellenben az, hogy kalácsot reggelizem, fogastvajban ebédelek és omlettet vacsorázom, az nem böjt, amint az sem böjt, ha egész nap csak aszpirint és antidolt eszem, mert a tegnapi pezsgőnek az ize még szájamban keseredik. Engedje meg tehát, asszonyom, hogy ne mondjak habkönnyű aperszüket az aktuális témáról, a böjtről és hogy a hamvazásról se nyilatkozzam poétikusan. Rosszul állnak nekünk ezek a dolgok, *ma mie*, magyarul mami, vagy mamuká, mert mi nem francziák vagyunk, hanem zsi... bón a Wesselényi-családnak gyönyörű kastélya van; emlékszik még rá, asszonyom?

Gábor Andor.

HETI RIGMUSOK.

Isznak...

Váradihoz besétálnak sorra,
Azt hinnéd, hogy lakodalmas torra,
Mindenkinek kebelében forr a
Vágyódás egy krigli Szalvátorra.

Mindegyiknek fényes az orcája,
Fehér habtól tajtékos a szája,
Kéjtől villog minden ember orra,
Ugy tekint az áldott Szalvátorra.

Teli van a terem zsufozásig,
Egyiknek a hasán ül a másik,
Kezében tart mindegyik egy kifit,
S hévvel ölel egy-egy öblös kriglit.

Nem győzi a pinczér énekelni:
Ne tessék a kriglit is lenyelni!
Pohár széle bizisten kicsorbul,
Ugy harapnak már a Szalvátorbul.

Reggel, délben, délután és este,
Az embereket csak itt keresd te,
Itt vannak a gyermekek s a nők is,
A hordárok és az államfők is.

Haldokló is lelibben az ágyrul,
Benne is még utószor egy vágy gyul.
E világ nem fekete, de bordó.
És a Föld egy kövér söröshordó.

Pikl.

INNEN-ONNAN.

Báró Hatvany-Deutsch Sándor. Egy korszakot visz magával a sirba: a magyar nagyipar prehisztórikus korát; a század óriás csodagyermeké, a kapitalista termelés most éli a multját, — minden órája: egy évszázad és aki tegnap még gyárat csinált, az ma már a gyár mitológiájában él tovább. Hatvany-Deutsch Sándor is mitikus űs-alakja lett a nagyiparnak. Herakles, aki az ujjai köz tartotta egy világrész cukortermelését. A XIX. század cséplőgépből háborus talentumok kerültek ki, — a XX. század üzleti talentumokat teremtett. A Bónaparték után a vas, a só, a cukor, a textil diktátorai; a harcztér börziánerei után a börze generálisai. Ide tartozott Hatvany-Deutsch Sándor is, — csupa koncepcziózus ötlet, tettrekészség, üzleti zsenialitás volt és amellet azok közé a kevesek közé tartozott, akik a pénz civilizatórius kötelezettségét is ismerték. »Talan még sem olyan könnyü milliákat szerezni, — írta a minap egy nagy német financier — hiszen, ha könnyü volna, valószínűleg mindenki szerezne.« Hatvany-Deutsch se volt szerencsefi, amolyan modern Fortunatus Imre, hanem komoly, szinte kísértetiesen okos üzlet-művész, munkaadó és munkás, vállalkozó és diurnista... és az elsők közül való Magyarországon, akiben kompromisszumot kötött egymással: a financier és az ember. A sirköve: egy korszak sirköve és a feliratot csak az utókor vésheti rá...

* * *

Czimképünk. Az asszony, aki otthonmaradt... A havas pusztán már a harmadik ember arczára fagyott rá a jeges álarcz, a kapitány szeme tragikus sejtelmektől borul el... és a kandallóban pattogva ég a száraz fenyőhasáb, az óra csen-

des muzsikája mellett egy fiatal asszonyfej hajlik a térkép fölé s egy kicsi fiuval keresi az utat, az örökkévalóság utját, amerre a kis fiu apja elindult... a hófúvásban elakadnak a szánkák, a sátorbar. már csak két napra való élelem van, a tüzelő még három napig tart... Kis fiam, jön, jön már az édesapád, az uram... és talán éppen ezen az estén eresztették el az elgémberedett ujjak utoljára a tollat: Már 36 órája étlen-szomjan és a hideg egyre nő... a Chopint ébresztgető keskeny női kéz megakadt-e egy pillanatra a zongorán, fölsirt-e a kis fiu zöldhálós ágyában?... A fehér havon hosszúra nyuló árnyék összezsugorodik egy idomtalan, kis fekete tömeg mellé, azután újra szétfeszül a sarki csend a hótól az égig, amit valaki egy kiáltással hasított ketté... a falon az óra hangosan, zengve veri el a tizenegyet és utána ott is süketen terül az örök nagyur, a Csend. És egy asszony sápadtan hajol az egyenletesen lélegző kis fiu fölé és vár, vár, mint egy szomorú, ódon balladában. Aztán a hajnal átszűrődik az ablakon, a villamos szikra már fut a dróton és mire fölkel a nap... nem igaz, az asszony még most is vár, az urát várja, mert asszonyok sorsa, hogy örökre várjanak.

* * *

D Miért gyilkolnak? Iszonyu, iszonyu a Czuczor-utczai rablógyilkosság. Eddig a szegény emberek nyugodtan aludhattak abban a tudatban, hogy nincs semmijük, de legalább nem vehetnek el tőlük semmit. Ez a gyilkosság ráczáfolt erre is. Az embert igenis meggyilkolják pár koronáért is, egy pár abroszért, néhány vörös párnacziháért, egy zsirfoltos, beszeny-nyezett, értéktelen zálogczéduláért. Még az álom is a gazdagoké. Azok aludhatnak nyugodtan, akiknek Wertheimkasszájuk, amerikai revolverük, szemfüles cselédjeik vannak és a szegény, ferenczvárosi kofák, az állásnélküli irnokok, az ágyrajáró diákok, a faczér színészek reszketnek a sötétben, lámpafújás után, hogy megzörren-e az ajtó és belép-e rabló, aki a nyomor rongyait, csak rongyokat rabol. Az, amit elraboltak a szegény, nyavalyatörős kisleánytól, alig tett ki tizenöt koronát, alig tett ki annyit, amennyin egy pesti jó-módu polgár megvacsorázhat. Ugy látjuk, hogy az emberek fillérekért gyilkolnak. A pénz talán csak ürügy azért, hogy a psychopathologia sadista és terrorista törvényei beteljenek. Kellenek gyilkosok és áldozatok. A gazdagok bankokba és pánczélos szekrénybe dugják a vagyonukat. De hova dugjuk mi a szegénységünket, a semminket, a semminél is kevesebbet érő életünket, amelyet ok és cél nélkül el akarnak rabolni?

* * *

□ Kofák. A kofákról azt írta egy lap, hogy kofák. Mit csináltak erre a kofák? Összeálltak és kimondták, hogy ők nem kofák, hanem egyebek. Most már nem tudom: éttermi segédek, köztisztasági alkalmazottak, vagy nyilttéri árusok-e? Mert ezeket így nehéz megkülönböztetni egymástól, míg a pinczért az utczasöprőtől és az utczasöprőt a kofától eddig nagyon könnyen meg lehetett különböztetni. Mit lehet itt most csinálni? Semmit. Legföljebb filozofálni arról, hogy az emberek e hazában mind nagyzási hőbortba esnek, s meg lehet állapítani, hogy az a régi igazság, mely szerint a munka nem szegény, szintén megszűnt igazság lenni. Nem is. A munkát magát még elvégzik az emberek, de a nevét szégyellik. Hát ez a furcsa. Akinek nem tetszik a kofaság, az ne menjen kofának, vagy aki annak ment, nyelje le azt is, hogy kofának nevezik, különösen akkor, ha ebben nincs semmi megalázó. Különb is: a nyelvet nem lehet büntetni, a nyelv logikus és igazságos. Bizonyos, hogy nem a kofálkodni igéttől kurtította vissza a kofa főnevet, hanem megfordítva cselekedte. De még ez sem nagy baj. Ebből a jelzöböl *málé* alkotta a nyelv a *mélázni* igét. Mindamellet a *mélázás* nem becsületsértés, a *málé* pedig az: A kofáknál éppen megfordítva van. A való-

ságban a kofa szó nem is olyan erős, mint amilyen zordak, erélyesek és szigorúak — a találóból jelzők kerülendők — azok, akiket e szó takar: a budapesti vásárcsarnokok éllemlíster-elárusító hölgyei.

* * *

Poór Jakab. A »közgazdasági tevékenység« fogalmát valami sajátságos, fanyar humor árnyékolja be Magyarországon; ami előtt odakinn lordok emelik le a kalapot, azon itt borzasztó sokatmondással mosolyognak: persze, persze, közgazdasági tevékenység. Igen, a közgazdasági tevékenységet kissé diszkreditálta a tevékenység, amely inkább magán-gazdasági volt s különösen olyankor érezzük a szükségét a fogalom revíziójának, amikor valódi közgazdasági tevékenységgel állunk szemben. De ha olvassuk, hogy Poór Jakab, a Generali nagyszerű igazgatója a közgazdaság terén szerzett érdemeiért kapta az udvari tanácsosi címet, akkor látjuk, hogy ez fölösleges, hisz a legmagasabb hely már véghezvitte ezt a restitutio in integrum-ot. A Poór Jakab munkája valóban példája, tankönyvbe való iskolai példája a nagystilű és amellett puritán közgazdasági munkának, amelyre, mint valami aranyboronára, úgy gazdagodik a magyarság finanziaális termése. Decenniumok óta áll a legnagyobb biztosító társaságok egyikének kormánykerekén, de emellett az első tűzvonalba dolgozott a nemzeti munka óriás-műhelyének többi pontján is, egy massa pénzintézet, iparvállalat és biztosító igazgatóságában, amelyek közül nem egyhez ő hordta az alapkövet. Az ember elcsodálkozik, hogy multiplikálódhatik ennyire egy ember munkája és megérti, mért kellett másoknak fölfedezni ezt a munkamennyiséget... Poór Jakab a sok munkától nem ért rá, hogy megperditse a reklám dobját.

* * *

♂ **A feministák és a milliárdosok.** Jönnek, jönnek... kongzuga reklám, éles, ríktó plakátok piroslanak: jönnek. Jönnek a milliárdosok. A milliárdosok? — kérde Ön. — Honnan jönnek a milliárdosok? Istenem, hát honnan jönnének, Amerikából jönnek! All right, — mondja Ön — de miért jönnek? Apponyit akarják kivinni, a sabin nőket visszarabolni? Nem, nem akarják Apponyit kivinni és a sabin nőket visszarabolni... feminista meeting lesz Pesten. Feminista meeting, — kérde Ön — de mit keresnek az amerikai milliárdosok feminista meetingen? Ez — uram — valóban fogas kérdés; talán azért, mert a feministák tartanak tőle, hogy ők maguk nem lesznek kielégítő látványosság és azért az imprezáriók Barnum-csudáit, az ujkor ichtyosaurusait, a félelmetes szörnyetegeket is magukkal... hirdetik. És a számitás briliáns: a milliárdos nemcsak látványosságnak, hanem csalogatónak, sőt szükségességnek is elsőrangubb, mint egy feminista meeting. A feministákat tehát értjük, — de a milliárdosok... mért jönnek a milliárdosok?

SZINHÁZ.

Caesar és Cleopatra.

(A Nemzeti Színház bemutatója.)

I.

Drága, féktelen, álmos és ravasz bakfis Bernard Shaw Cleopatrája. Tizenhat éves. Öntudatlanul hever a sárga homokban, a szfinkszek kőkarmai között, a nagy Macska árnyékában, ő az ásitó és unatkozó Czicza, akiben a világot megnyergelő nőstény zseni zunnyad. Nem kisleányos, hanem inkább anyáskodó. Van melegsége, gráciája és

boszorkányüstje. A titokzatos istennek megígéri, hogy kis kalácsot ad neki »bűvös opállal és belesüti a fehér macska hét szőrshálát« is. Ez a forró nőstény zseni találkozik a leghidegebb himzsenivel, Caius Julius Caesar-ral, aki a bucinák és a tubák zengésével vonul be az egyiptomi földre. Hogy néz szembe ez a két zseni, a him és a nőstény, a bölcs és a szép, a kopasz, babérkoszorus hadvezér és a fürtös, olajbarna-arczu egyiptomi lány? Ez a dráma.

II.

Shaw szatirikus és ujra-értékelő.

Mindenekelőtt azt veszi észre, hogy a nő, bármilyen messze is van a hadvezértől, a vére folytán egészen a közelébe férközik, a hódításai, bármennyire tündöklőek, neki nem imponálnak. Caesar felébreszti őt. Cleopatra nem tud uralkodni. Megtanul parancsolni. A nő nyomban elfogadja a férfi kész eredményeit, amelyeket tapasztalattal, az ész és a lélek küzdelmeiben szerzett magának és él velük, jobban, mint a férfi, mindig ügyesebben és ravaszabban, minthogy a fegyvereit lelketlenül, csak a kivitelre ügyelve, használja. Nem az övéi. Ha a kezében vannak, semmit se érez. De épp ezért sokkal nyugodtabb és biztosabb. Kis czicza, apró mérges-kigyó, játszó nőstény-krokodilus.

III.

Caesar eleinte a tanító bácsija.

Cleopatra még a vén dadájának se tud parancsolni. Csupa rendezetlen asszonyi ösztön. Egyetlenegyszer kell azonban megmutatni neki, hogyan korbácsolja el a trón kigyóbőrével a cselédet s akkor ösztönösen megsejt mindent, amire a római hódító, a férfi lassan érő géniuszával ötven év alatt jött rá. A tanítvány hamarosan tulszárnyalja a mesterét. Annyi alattomos diplomácia lakozik benne, hogy a tanítójára is veszedelmes lenne, ha az nem volna a világ legkeményebb érczéből faragva. Caesar itt nem azzal imponál nekünk, hogy a légiók sasával átverekedte magát a világon, hanem azzal, hogy legyőzi és lefőzi a tanítványát, aki a keze alatt — az asszonyisága folytán — nála is hatalmasabb lett. Nézzék azt a jelenetet, amelyben a tizenhat éves Cleopatra a tiz éves öcscsével pörlekedik a trónért. A kis fiú a trónon kómikus. A süldő lány lélegzetállítóan imponáló. A trón a nőé. Attól tartunk, hogy az ötven éves hadvezér is kómikussá válik mellette. Caesar azonban lebirja. Nem a zsenijével, nem az erejével, nem a férfiaságával. Maga mondja: »Bennem nincs semmi emberie.« Olyan, mint a szfinx, olyan, mint a holdfény. Nem jó és nem rossz, nem morális és nem antimorális, de tul a jón és a rosszon, amorális. Maga mondja: »Félig állat vagyok, félig asszony, félig isten.« Az asszonyiságával birja le. Azzal, hogy asszonymnak is asszonyabb, mint Cleopatra.

IV.

Caesar itt egy pogány világfi, egy öreg gavallér. Száraz és okos, néhol — nem tulságosan — szellemes, amennyire egy pogány szellemes lehet. Nem füszeres egyéniség. Bölcs katona. Érzései nincsenek. Állandóan pózol. Az író áll előttünk, aki csatáit és hőstetteit oly aczélhidegséggel jegyezte le, mint egy inventáriumot és hébe-hóba mérsékeltlen-szellemes leveleket irt barátaihoz. Sokszor nevetünk rajta. Kellő alkalmakkor szoborgesztussal ismételi ezerszer elmondott, kopott frázisait. Próza, mint az élet, de éppoly nagyszerű. Mindig öntudatos. A kómikuma éppen ebben van. Aki állandóan figyel, résen van, reszket a hatalmáért, az zseni lehet, de romantikus soha. Shakespeare Caesarja is tele van hibával. Egyik fülére nagyot hall, hiru, gyáva, nyavalyatörős. Ő azonban komolyan szónokol, a romantika csengő, arany frázisaival. Olyan, mint »szak sarkcsillaga«. Cleopatrája egy elagott

szépség, aki egy hisztérikus görcsében a kigyókat mellével eteti, »a vén Nilus kigyója«. Ezeket a száraz és nagy-szerű pogányokat nem rajzolhatta le az illatos, regényes és katolikus *Shakespeare*, s úgy érezzük, hogy a hideg ír moralistának van igaza, aki egy józan hőst állít elénk, egy hadvezért, akin nevetünk, egy embert, aki mégis úgy imponál nekünk, hogy a gerinczünk beleborzong, egy férfit, aki a világ legszebb asszonyát otthagyja a »gömbölyü karu Antonius«-nak, mint »torról maradt hideg sült«-et. A frázis *Shakespeare*-é, de az igazság *Shaw*-é, *Shaw* hisz a hősében. Ez a hős az élet-ideálja, a legtökéletesebb ember, bölcs, józan, finom, gyilkos és kegyelemosztó. Puritánoknak írta a puritán játékot. Ő az a pap, aki vizet prédikál és vizet iszik.

V.

A *Nemzeti Színház* előadása nem jó. Két epizódszerep ragyogott: *Somlay Ruffiója*, *Pethes Imre* mélyen humoros *Britannusa*. A főszereplők szürkék. Hogyha *Shaw* látja *Gál* alakítását, akkor nem írja meg a darabját. Kemény és erőteljes, de nem pogány, és nem szeretetreméltó, nem gavallér, nem fölényes, nem öntudatos, nem tud emlékezni a multra és a jövőre, mert *Shaw* Caesar-ja még Krisztusra és a mai angol politikára is emlékszik. *Gál* minden szereplőt lát, csak önmagát nem látja. A jelent látja, de nem látja a történelmet, a multat és a jövőt. *Shaw* nem ezt akarta. *Váradi Aranka* kellemes tehetségét sokra becsüljük. Pajkos és friss ereje van. A női karakterek vidám, fényes szopránhangját néhányszor pompásan megzengette. Ide azonban más hang, más skála és más lélek kell.

Punin.

ZENE.

Zerkovitz. Haydn az Eszterházy hercegek házimuzsikusa volt, Strauss Bécsnek komponált, Zerkovitz a pesti középosztálynak. Közönségből lett zeneszerző, az első név a *pesti zene* tradícióntalan történetében, gyakran ismétlődő és alapjában igen rokonszenves jelenség. Eleinte bizonyára csak hallgatta, figyelte és füttyülte, télikertekben, pezsgő mellett, a külföldi kuplé-importhoz és nem is foglalkozott komolyan azzal a gondolattal, hogy zeneszerző lesz. Később mint finoman pointező előadó tűnhetett fel zsuromkon, végül, mint annyi sok zsuromzó hivatalnok, ő is komponálni kezdett. Az első sikerek után volt kollégái különféle vádakkal illeték, mondanunk sem kell, hogy méltatlanul. Az első vád az volt, hogy plagizál. A folkloristák tudják, hogy minden népdalnak sok változata van. A változatok közül egy fenmarad a leginkább életképes, a többit elfeledik. A köztudatba átment kuplék közkinccsek, szinte ugyanolyan elbírálás alá esnek, mint a népdalok mint a középkorban Boccaccio, vagy a krónikák, bárki merithet belőlük büntetlenül. Zerkovitz nótáiban gyakran találunk ritmusképleteket, melódiafoszlányokat, amelyek idegen dalokra emlékeztetnek. A külföldi kuplékból ázt, ami különösen kedves a pesti fülnek, kiemelte és feldolgozta újra, hatásosabban. Az »eredeti« kuplékat elfeledték. A Zerkovitz-nóták élnek. Az ilyen eltulajdonításokra egyébként bőven tud példát az irodalomtörténet. Gondoljunk a nyelvújítás-korabeli irodalmunkra és a külföldi, különösen francia mintaképekre. Az idegen forrásokból való merítés minden kezdet szimptomatikus jelensége. Zerkovitz pedig, mondottuk, az első zeneszerző, ki városunk levégőjéből táplálkozik. De nem vette el a levegőt senki elől. Ez, a második kifogás, amely kártékonynak mondja, nem kevésbé alap nélkül való. Az új magyar zeneszerzők kiadása rossz üzlet. A kereskedő, amit új komponistáink kottáira ráfizet, — Zerkovitz-kuplékon keresi meg. »Ha az *Aranyeső* beüt, mondotta Márkus

Dezső a *Népopera* főpróbáján, tavasszal — Mozartot fogunk játszani.« Ebből kiviláglik Zerkovitz jelentősége a magyar zene-gazdasági életben. A pestiek, akik ugyan Casalsot hallgatják, de a hulló falevelet dudolják távozás közben, örömmel becsülik és alázzák le, amit szeretnek. Nem gondolnak rá, hogy a régi kuplék, amelyek feltámadnak nagy disease-ök ajkán, a maguk korában éppoly megvetettek, illetve közkedveltek voltak, mint ma a Panama Manó, hogy az akadémiai zeneszerzők anno-dazumal éppogy lenézték a metromániákusról szóló utcai dalt, mint ma a Blochról való kuplét, a Blochról, aki hegedül. Az idő azonban meghozza Zerkovitz számára is a babért. Négyszáz év múlva kiássák kupléit és az intellektuelek éppogy fogják élvezni a Bergerék Zsigáját, mint mi legutóbb a *Le petit bossu*-t.

F. Gy.

Művészet.

Ferenczy Károly.

(Az Ernst-Muzeum kiállításá.)

A magyar festészetnek ezidén szerencsés éve van. Nem tudjuk, hanyadszor van alkalmunk arra, hogy az öröm és elismerés hangjaival közeledjünk egy-egy kiállítás-hoz, de bizonyos, hogy míg odakint a külföldön harczoktól izzó a levegő, Magyarországon ezek a harczok egészen eltörpülnek azon örvendetes tény mellett, hogy magyar piktorok egymásután tálalják fel tehetségüknek izes, üde gyümölcsseit. Tavaly óta a magyar festőművészek mintha rekapitulálnák azt a fejezetet, amely a magyar művészet legeredményesebb, eddig legfontosabb korszakát tartalmazza. A fiatalok mellett, akik minden vonással a jövőbe mutatnak, egymásután kerülnek elénk azok, akiket csak azért kell hogy öregeknek nevezzünk, mert a piktura fejlődése az utóbbi időkben gyorsabb léptekkel jár, mint a generációk életideje. És a kétféle tempó közötti különbség kétségtelenül igen tanulságos dolgokat rejteget a számunkra. Ritka és szerencsés dolog megérni egy művészi irány kezdetét és végét, ritka és szerencsés dolog szembekerülni egy tüzes és vad mozgalom nyugodt befejezésével, és felette érdekes a mozgalom kezdőit és győzőit szemügyre venni a befejezés után. Most erre volt alkalmunk egymásután többször, s az Ernst-muzeumban ma ismét. Most Ferenczy Károly hozta el a szimpozionhoz a maga ajándékait és bizony szívesen és köszönettel vettük őket. Már nem olyan izgatók és különösek, mint hajdan, mikor először volt szerencsénk hozzájuk, de az izük azért sohasem romolhatnak el, mert valódiak és nemesek.

Az értékek valódisága és nemessége a legkellemesebb impresszió, amelyet Ferenczy Károly kiállításán szerez az ember. Ezeknek a képeknek ma egészen különös helyzetük van, mert ezek a képek, vagy a közvetlen elődeik tegnap még forradalmat jelentettek s ma már szinte valamely előkelően konzervatív bélyeget viselnek magukon. De aki végignézi őket, azonnal meg lesz győzve arról, hogy miért volt ezeknek a képeknek forradalma győztes, és arról is, hogy az a konzervativizmus, amelyet ma képviselnek, miért örök és tiszteletreméltó. Ezekben a képekben minden igaz, ezek a képek mind szívből jönnek, mind a festői munka, keresés, meggyőződés őszinte eredményei, a vásári jelleg feltétlen kizárásával. Művészet lehet nagyobb szabású és talán czélosabb, mint Ferenczy Károlyé, de nem lehet tisztességesebb. Csak a művészet lebegett a szemei előtt, mikor ezeket a képeket festette, s mi igazán nem tudjuk eléggé hangsúlyozni, hogy a szándékoknak ez a puritánsága milyen megbecsülendő. Innen van Ferenczy Károly egyéniségének egész nobilitása. S ez a puritánság nemcsak a piaci

munka kizárását jelenti, hanem a festői eszközök megválasztásának bizonyos tisztaságát is, az apró hatásokon való felülemelkedést, a téma egyszerűségét, a littéraire elemek mellőzését, szóval mindazt, amivel a festő a maga egész művészetét tisztán artisztikus alapokra helyezi.

És ez az artisztikus alap sem igen változott mindamellett, hogy a mostani Ferenczy Károly már nem a régi. De megvan benne a réginek egyik legnevezetesebb vonása, még mindig a legfestőibb festő. Stílusa még mindig feltétlenül pittoreszk, még mindig a színek duzzadó, buja erején felépülő. Sőt ez a festőiség most még érdekesebb és nyilvánvalóbb, mint azelőtt, éppen mert a színei megfakultak. Azelőtt igen sokat reábizott a színnek önönmagában rejlő erejére, ma erről már nincs szó, ma a színei már csendesek, nyugodtak és ellentmondás nélkül türik, hogy mesterük szépen egymás alá rendelje őket. Régi képeiben a szín a maga nyers erejében érvényesült, ma alig látunk a képein egy önálló színfoltot, a szín nem öncél többé, csak a festői hatás eszköze. Palettájának illetően megfakulása kétségtelenül két tényező összhatásának az eredménye s ezek: a mesterségheli készség magas, talán túl magas foka, másrészt pedig a szín forradalmi jelentőségének mulása. A régi Ferenczy Károly ideálja egy fokozott színpiktúra volt, amelyet éppen tiltott mivolta tesz igen csábítóvá. Ha a tilalom megszűnt, minden szabad, sőt minden el van érve, a cél nem izgat többé, s azok számára, akik, mint Ferenczy Károly, már nem hajlandók az újabb problémákért való küzdelemre, nem marad egyéb hátra, mint a mesterség folytatása a kivivott eszközökkel. S mi, mint utókor, nagyon hálátlanok, sőt perfidek lennénk, ha ezzel a művészettel szemben gőgösen az új célokra hivatkoznánk s ezek nevében kicsinyelnők ezt a pikturát, amelynek pedig mindent köszönhetünk. Bizonyos, hogy mi most már más, a mi szemünkben talán nagyobb dolgokat kérünk a művészettől, de soha álunkban sem gondolhatnánk ezeknek az új céloknak a megvalósulására, ha azokat nem előzte volna meg ez a piktúra, amely a maga lehiggadt, érett formájában kerül elénk Ferenczy Károly kiállításán. Ez az a piktúra, amely az új művészet számára az összes lehetőségeket megnyitotta, természetes hogy ezeket az összes lehetőségeket nem aknázhatta ki mind saját maga. De azt, aminek kiaknázására, megoldására vállalkozott, a maga végleges formájában keresztül is vitte. Nem lehet tőle azt követelni, hogy lemondjon arról a gyönyörüségről, amelyet a kivivott eredmények outrirozása rejteget a számára. Különösen akkor nem, ha az abban a nemes, előkelő, szinte abszolút formában történik, mint a Ferenczy Károlyé. Művészete ma már nem akar ujat és nem törekszik ismeretlen tájak felé. De az, amit nyújt, mindig nemes, erőteljes, enyhet és gyönyörüséget adó, mint a serleg kristályán átaranyló óbor.

Jean Preux.

Zsolnay Miklós. Egoisták vagyunk s azért a kitüntetésben is először általánosabb jelentőséget keresünk, megbecsülését nem egy embernek, hanem egy cselekvési ágának, amelyre reámondhatjuk, hogy a miénk. Tehát elsősorban a magyar ipart érte ez a megbecsülés s ez annál jobban esik nekünk, mert hiszen olyan ritka és kivételes. Hol becsülik itt meg az ipart, vagy: hol van itt a megbecsülésre, sőt kitüntetésre méltó ipar, vagy még inkább: hol vannak itt azok a körülmények és előfeltételek, amelyek között az ipar ilyen kivételes, magas értékű virágokat hajthatna? És mégis Pécsen mindezek ellenére, mintegy azért is a magyar iparnak gyönyörüséges, színes virága nyitja szirmait. Milyen örömdetes ez s mennyire a helyeslés megnyugvásával tölt el bennünket minden királyi tény, amely királyokhoz illő módon osztozik a mi örömünkben. De másodszorban szinte meghatottan nézzük azt a családot, amely a pécsi gyárnak nevet adott s amely, mint a középkor kézműveinek

modern kiadása, immár generációk munkájával fáradozik a magyar agyagművészet kifinomításán. Az ő munkájuknak, a család ideális céljainak és működésének elismerését jelenti a kitüntetés s ezt azért hangsúlyozzuk különös megaláztatással, mert nem egyetlen egy ember muló zsenijének megkoszoruzásáról, hanem ellenkezőleg, egy egész család tradícióinak, összefüggő, biztos munkálkodásának, gerinczes, határozott és immár örök időkre szóló ideáljainak felismeréséről van szó, ami ennek a kitüntetésnek különös, nyugodt értéket ad. És végül: igen nagy szerencse reánk, az országra nézve, hogy ezeket a tradíciókat, ezt a munkát ma Zsolnay Miklós képviseli, mesterségének méltó képviselője, elődeinek érdemes utódja. Mindaz, ami a pécsi gyár és a Zsolnay-család történetében értékes és örömdetes, ma az ő személyében összpontosul, aki már a turini kiállításon is a magyar iparművészet méltó képviselőjéül mutatkozott be. Az egész művelt külföld előtt szerzett akkor dicsőséget, nemcsak magának, de általában a magyar névnek. Joggal képviseli hát a tradíciókat, melyeknek megbecsülése is joggal nyilvánult meg az ő személyének kiemelésében most, mikor főrendiházi tag lett.

IRODALOM.

Cholnoky Viktor utolsó könyve.

(Néhusztán meséiből.)

Cholnoky Viktor novelláiban szerepel egy alak, aki-ben — egészen biztosan — önmagát írta meg. A dialógusok borus és kedves, neuraszténias Dénese ez. Egy párbeszéd pedig a kritikusként különösen becses. Az, amelyikben a szereplő meggyónja, hogy vége a bohémiségnek, a tudás megvarázsolta, az idegeket ölé és örökösön kutató tudás. Ez Cholnoky Viktor lélektani problémája. Rengeteg tudott. Tudni pedig szeretett és nem szeretett. Tudni jó és nem jó. Tudni könnyűség és teher egy olyan igazi költőnek, mint amilyen ő volt. Ahogy én ismertem ezt a drága, színes és mély fantasztát, legjobban kívánt volna egész életében bámulni, új és új extázisba röppenni, tele torokkal és tele tudóval részeg és káromkodó monológokat kiabálni az életre, amely őt tanulni kényszerítette és ördögös erővel rávette, hogy nézzen minden dolog mélyére. Mi tudunk felejteni. Ő nem tudott. Hogyha irt a vastag és puha Koh-I-Noor czeruzájával, még talán az alkotás pillanatában is eszébe ötlött, hogy mint csiszolják le a grafit-hengereket a czeruza céljaira, micsoda erdőkből vágják ki a hozzávaló fát, a papir, amelynek szemcsés rostjait maga előtt látta, micsoda rongyokból készült s a feje fölött égő villamos körte fémszála micsoda gyári munkán ment át, míg végre légüres üvegburába került. Ellenséges hatalmak vették körül. Fantáziája tusakodott velük. Zsurnaliszta is volt. Emlékeznie kellett dátumokra, gyilkosságokra és betörésekre, folyók, városok, írók és politikusok neveire, kémiai, fizikai, matematikai törvényekre, amelyekbe előszeretettel fogódzkodott mérőföldeket lépő képzelete. »Ez a borzasztóság, ez a folytonos tudás, ez a mindig-okosság, ez a türehtelenül örökké zakatoló, belénk gyökeredzett agyvelőmunka, melytől nincsen szabadulás.« Az ő sóhajta ez. Legszebb dolgai és igazi egyénisége azonban éppen ebből a küzdelemből fakadtak, a pozitív tudás és a hit, a valóság és a lehetetlenség birkózásából. A polihisztor ciklikus költő, aki felejteni akar, a szemek nem vizsgálódnak, de nézni vágyanak, a finom fej pihenni és merengeni és játszani, az író csak álmodni, a felejtés arany párnáján. Cholnoky Viktor-nak a cikkek robotja, az éjjeli szerkesztőség s a házbér-

gond közepette voltak nyugodt pillanatai is. Ilyenkor novellákat írt.

Mi jellemzi őt leginkább? Valami kesernyős, ideges és zimankós mosolygás. Eredetileg egy böszavú, patakozó mesemondót láttunk benne, aki hosszan, időfelejtető bájjal tud elbeszélni s bűvészként rázza elénk veszprémi édes szavait. Utolsó éveiben ért meg a szatirája, amely jóságból és melegségből, sziszegő haragból és kigyómarású kritikából állott. Az arca teljesen kifejezte a pszichéjét. Amikor beszélt, a szája idegesen és csufondárosan megrándult, de a kemény férfi-száj fölött két meleg gyerekszem tündökölt, ábrándos és kék, amely forró fényvel öntötte el arcát és böcsánatot kért azért a kritikaért, amelyet a bölcs száj mondott. Ezek a szemek látták meg a neuraszténia kísérleteit, a balatoni lankákat, a világhódító magyarokat. A száj aztán kicsufolta őket. Igazi férfias művész. Az, hogy ő csak fanyalogva vette tudomásul a legujabb magyar írókat, mindenekelőtt annak tudható be, hogy az új művészek legnagyobb része nőiesen-elfinomult. Benne, a született betegben volt valami vágy az egészség és az angol-amerikai praktikus után. Szeretett volna mindent tudni, mint egy bogárgyűjtő diák; gépeket és aeroplánokat szerkeszteni, olyan egészséges-józanul irni, mint Rüdyard Kipling. Küzdött önmaga ellen. Mégis csak úgy tudott irni és úgy írt mindig, mint Cholnoky Viktor.

Közvetlenül a halála előtt bontakozott ki teljesen diadalmas grotészsége. A betegsége megtörte. Nem tudott tiltakozni a zsenije ellen. Egészen átadta magát fantasztikus költészetének és kaján szatirájának. Valahányszor meglátogattam, az íróasztalán — a nagy mikroszkópja alatt — ott letem Brueghel és Hogard egy reprodukcióját, melyet órákig nézegetett, mert testvérien szeretett e két halállal komázó tréfás és tragikus művészt. Novelláit aggódó gonddal írta. Irodalmat sohasé művelt pénzért, határidőre. Sokszor hónapokig beiratlanul állt a lap, amelyen megpendített egy-egy motivumot és hangulat hijján eltett jobb időkre. Ebből az időből származnak azok a novellái, amelyek legméltóbban tartják fel nevét és őrzik különös csillámu egyéniségét. Ekkor írta az ördög öreganyjáról szóló elbeszélését, aki az ideges embereknek a pokolba lenyúló összegubanczolódtott idegszálaiból harisnyát köt. Az áldozatok »azt hiszik, hogy valami kötélzál nyulik az ismeretlen lényiségekből az agyuk velejének a harangjáig. És azt érzik, hogy ezt a köteleit ránczígálja valaki úgy, hogy a válluk fölött az a csontharang tüzet kongat, félrevert, veszedelmet int, pusztulást jelent...« Ebben a kötetben látom viszont novelláját a két egyiptomi mumiáról, az apáról és a fiáról, akik hajnalban felébrednek a British Muzeumban. Mindketten őszek és kilencvenévesek. Az apának most se imponál a fia. Ramzesz, a fiu nagyobb hódító, mint Szethosz, az apa. Az apa mégis leszamarazza a fiát, aki meghódította a világot és most nehéz mumia-pólyájában nem tud aludni. »Lásd, mindig mondtam, hogy vacsorára ne egyél olyan nehéz eledelt, mert aztán éjszaka rosszakat álmodol tőle.« Nagyon szeretem a gyáva és ideges orosz-lánról szóló irását. Másutt ezt a jellemzően chalnokys grotészségét olvasom: »A baczellusok slágerre vannak sorakozva, elől mint a darvak V betűje élén a coccusok fővezére, a tifusz nagykaszinója repül.« Ismét másutt ezt a mondatot: »Az Ősz kinyújtotta karját és egy teljes hónap-pal nyulva át a Végtelenségen, már most kopogtat, sirva, patakozó szemmel kéri, hogy ereszsze be a szobába is. Minden betűjéből ráismerünk. Az olvasót pedig elfogja

valami határtalan melanchólia. Arra gondol, hogy az, aki ezeket írta, sohasé pihenhetett nyugodtan és boldogan; felkényölköve a felejtés arany párnáján. Ez az utolsó könyve.

K. D.

Magyarok és németek. Már megint a magyar kiadók, a könyvesboltosok hősei a dalnak, amit most változatosság okáért Oppenheimer, a kiváló német szociológus dalol felénk, nemcsak arról téve tanubizonyosságot, hogy egy szociológusban is egész őszinte lírai felháborodások lakozhatnak, hanem arról is, hogy néha még a németeknek is igazuk lehet a magyarokkal szemben. Mi persze nem szolgálhatunk a tragikus nekibuzdulásnak olyan friss és spontán villámaival, mint Oppenheimer, aki különben legalább tiszteletpéldányt kapott magyarra fordított könyvéből, mert mi már régen megszöktük azt, hogy akkor se szisszenjünk föl, mikor a magunk bóréről van szó, arról a bórrol, amely bórbe kötve a magyar irodalom a kirakatba kerül. Nem, kérem, mi nem sajnálkozhatunk egyelőre a németeken, amíg magunknak is van elég sajnálni valónk, amíg a magyar literatura éppen olyan közpréda szeretett hazánk könyvesboltosai között, akár Csehov vagy Turgenjev írásai. Igaz hogy a németek nem fizethetik vissza hasonló jóindulattal a kalózkodást, mert ők még készakárva sem tudnának olyan gyalázatos fordításokat beszerezni, mint amilyenekkel a mi kiadóink legnagyobb része kedveskedik, de higyjék el, hogy a rossz fordítás nekünk, szives magyar olvasóknak is legalább éppen olyan kellemetlen, mint azoknak, akiket magyarul tesznek csuffá. Ha pedig Oppenheimer ur azt hiszi, hogy az ő szavai meg fogják indítani a magyar könyveseket, akkor a jelen század egyik legnagyobb tévedésének eléggé nem sajnálható naiv áldozata. Magyar könyvkiadók szíve? Nevetés. Olyan az, uraim, mint a vas. Ha itt lenne Oppenheimer ur, meg is mutatnám neki: ilyen vas!

KÖZGAZDASÁG.

A Pesti Magyar Kereskedelmi Bank február 15-én tartotta hetvenegyedik évi rendes közgyűlését Lánczy Leó v. b. t. tanácsos elnöke alatt. A kimutatott 14,648.842 K *tiszta nyereség* felosztására vonatkozólag a közgyűlés elfogadta az igazgatóság javaslatát, mely szerint különféle jutalékokra 2,151.303 K-t fordítanak, *osztalékul* összesen 10,625.000 (1911-ben 50 millió K alaptőke után 8,500.000) K-t, részvényenként 170 K = 17%-ot fizetnek, az osztalék-tartalékalap javadalmaszására 1,420.913 (1,400.000), az új banképület értékcsökkenési tartalékára 450.000 (450.000) K-t használnak fel, az 1,112.695 (1,111.069) K maradványt pedig mint nyereségátvitelt az 1913. év számlájára viszik át. A közgyűlés megújította az igazgatóságnak a múlt közgyűlésen adott ama felhatalmazását, hogy 2500 darab *ujjonnan kibocsátandó részvényt az általa alkalmasnak tartott időpontban szabad kézből értékesíthessen.* A részvények osztalék-jogosultsága csak azzal az üzletével veszi kezdetét, amely üzletében ezek a részvények eladatni fognak. Az igazgatóságba beválasztották dr. Hegedűs Lorántot.

A Hazai Bank r.-t. február 17-én tartotta évi közgyűlését. Az igazgatóság jelentése szerint az 1912-iki üzletév *tiszta nyeresége*, mely az előző év nyereségét 910.091 K-val meghaladja, a nyereség-átosztással együtt 4,653.587 K-ra rug, mely összeg a részvénytőke 11.63%-ának felel meg. A közgyűlés a jelentést tudomásul vette, megadta a felmentvényt és elhatározta, hogy az alapszabályszerű levonások után rendelkezésre álló 3,850.579 K-ból a 18. számú *osztalékszelvény* 16 K-val beváltassék, a tartalékalaphoz, annak 12,650.000 K-ra való emelése végett, 510.706 K és a banképület tartalékalapjának, annak 1,100.000 K-ra leendő emelése végett, 100.000 K utaltassék, a tisztviselők

CZÍPŐK

Elsőrangú angol varrott férfi és női. Egységárak: K 16.50, 20.50.

Zsuffa utóda **FÜREDI ADÁM** Budapest IV., Egyetem-utca 3. sz. (a hazai takarékpénztárral szemben)

Nagy képes árjegyzék ingyen és bérmentve.

Telefón 94-07.

között 30.000 K felosztassék, a nyugdíjalapra 40.000 K fordítassék és 225.541 K új számlára irassék. Az igazgatóságba Tóth István választatott be, mint új tag.

A Salgó-Tarjáni Kőszénbánya Részvénytársaság február 20-án tartotta negyvenötödik évi rendes közgyűlését dr. *Chorin* Ferencz főrend elnöklété alatt. A társulat összjövendelme az összes üzleti kiadásoknak levonása után 6,887.157 korona 54 fillér, melyből a levont 488.157 korona 99 fillér összegben már kifizetett közadók, mint tiszta nyereség 6,398.999 korona 55 fillér áll a közgyűlés rendelkezésére. Az igazgatóság indítványozza, hogy ebből a tiszta nyereségből az értékcsökkenési tartalékalap javára 1,100.000 korona, a rendes tartalékalap javára 300.000 korona, igazgatóság és tisztviselők jutalékára 509.899 korona 95 fillér, a tisztviselői nyugdíjalapra 50.000 korona, a munkástársaládák javára 150.000 korona, *osztalékkul részvényenként 38 korona*, összesen 4,180.000 korona fordítassék, a megmaradó 109.099 korona 60 fillér, az 1911-ik évről áthozott 875.771 korona 93 fillérrel együtt, összesen 948.871 korona 53 fillér az 1913. év új számlája javára vitessék át. A közgyűlés a jelentést egyhangulag tudomásul vette, a felmentvényt megadta, mire a közgyűlés véget ért.

A Magyar Telepítő és Parcellázó Bank r. t. február 15-én tartotta dr. *Nagy* Ferencz v. b. t. t. igazgatósági elnök elnöklété mellett VIII. rendes közgyűlését, amely elhatározta, hogy a 786.238 (1911-ben 487.187) K *tiszta nyereségből* 36.807 (45.078) K a rendes tartalékalap, 65.000 (54.924) K a külön tartalékalap dotálására fordítassék, 88.337 (54.094) K az igazgatóság alapszabályszerű jutalékára, 25.000 (20.000) K az intézet alkalmazottai nyugdíjalapja javára, 15.000 (13.000) K pedig az alkalmazottak külön jutalmazására utaltassék ki, továbbá az 5,000.000 K alaptőke 10 százalékos kamatozásának megfelelően részvényenként 20 K = 10%, vagyis 500.000 K *osztalék* kifizetésére fordítassék, míg a fennmaradó 56.094 (50.094) K új számlára vitessék át. Az intézet tartalékalapjainak összege az 1912. évi dotáció felhasználásával 3,907.888 K-ra emelkedik. A közgyűlés a felügyelő-bizottságba új tagokul dr. *Fellner* Frigyeszt és *Moll* Ottót beavasztotta.

A Hazai Bank-részvények új szelvényei. A Hazai Bank részvénytársaság forgalomban lévő 200.000 darab részvényén függő szelvények utolsója (az 1912. üzletévré vonatkozó 18. számú szelvény) esedékessé válván, a bank kiszolgáltatja Budapesten értékpapírpénztáránál és Bécsben a Niederösterreichische Escompte Gesellschaftnál 1913. évi február hó 24-től kezdve az új szelvényiveket a részvényekhez tartozó szelvényutalványok beszolgáltatása ellenében. A benyújtásra kerülő szelvényutalványok számtani sorrendben jegyzékbe foglalandók. A szükséges nyomtatványok Budapesten a banknál és Bécsben a Niederösterreichische Escompte Gesellschaftnál a részvénytulajdonosok rendelkezésére állanak.

Az »Anker« élet- és járadékbiztosító-társaság (magyarországi igazgatóság, Budapest, VI., Deák-tér 6., Anker-palota). 1912 december havában benyújtott a társaságnál 643 ajánlat 5,465.961 K biztosított összegre és kiállított 545 kötvény 5,058.956 K összegre. Díjak fejében bevett a társaság 3,102.426 K-át, elérés és elhalálozás folytán kifizetett 1,501.837 K-át. A január—december tizenkét havi időszak alatt benyújtott 10.912 ajánlat 86,349.360 K-ra és kiállított 9587 kötvény 75,253.461 K-ra. Ugyanezen időszakban díjakért 26,446.586 K-át vételezett be a társaság, elérés és halálesetek folytán pedig 17,252.591 K-át fizetett ki. A társaság vagyona 1911 december 31-én 201 millió korona, biztosítási állomány 625 millió K, halálozások és esedékessé vált elérési biztosítások folytán a társaság fennállása óta 427 millió korona fiztetett ki.

Száz éves korában is ruganyosan és grációzan jár, ha valódi »Berson« gummisarkot hord a cipőjén. Vásárlásnál tessék határozottan az aranydobozba csomagolt »Berson« gummisarkot kérni.

Husvét Rómában. Március hó 15-én társaskirándulás indul Rómába, amely az »Örök város« összes nevezetességei mellett *Venezia* és *Firenze* látványosságait is megtekinti, résztvesz *Róma* husvéti ünnepein, előreláthatólag a *pápai audiencián* is és külön kirándulás keretében megtekinti *Nápolyt*, a *Vezuvót*, *Pompéjút*, *Sorrentót* és *Caprit*. A római utazás összes költsége, még a borralalókat is beleértve, 420 korona. Részletes utiprogramot díjtalanul küld a Központi Menetjegyiroda, Budapest, IV., Vigadó-tér 1.

HETI POSTA.

Szeged. F. Az egyiket kiadjuk. De sok, nagyon sok türelmet kérünk.

Budapest. P. Fáradjon fel szerkesztőségünkbe, mert az ügyet csak személyes érintkezés útján intézhetjük el.

Pécs. A legújabbat, őszinte sajnálatunkra nem használhatjuk. Mást kérünk.

Detre Szász. Nem használhatjuk.

Nem közölhető. Meddig? Esti hangulat. A kém. Vártalak.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JOZSEF.

Diana-krém, Diana-szappan, Diana-pouder, a legkitűnőbb arczapolószer, 50 fillérért mindenütt kapható. Egyedüli készítő Erényi Béla Diana-gyógyszertára, Károly-körut 5.

A mittweidai technikumot, melyben elektro- és gépészmérnökök, valamint technikusok és művezetők képeztetnek ki állami felügyelet alatt, évenként 2—3000 növendék látogatja. Az elektrotechnikai, valamint a gépépítési oktatás az utóbbi években jelentékenyen ki lett terjesztve és dusan felszerelt szertárak, laboratóriumok (elektro- és gépészmérnökök számára), műhelyek, valamint géptelepek stb. által hathatósan lesz támogatva. A nyári félév (tanszak) 1913. április 8-án kezdődik. A március 18-án kezdődő ingyenes előtanfolyamokra a felvételek már március elején hétköznapokon eszközöltek. Részletes programot és értesítőt a »Technikum Mittweida« (Szász királyság) titkársága kívánatra költségmentesen küld. Az intézettel kapcsolatos 3000 négyzetméter területet elfoglaló tanuló gyári műhelyekben önkéntes gyakornokok gyakorlati kiképzés céljából felvételt nyerhetnek. A technikum, valamint a vele kapcsolatos precíziós műhely az összes kiállításokon, amelyekben résztvevett, kiváló kitüntetésben részesült. Plaueni iparkiallítás: Plauen város kiállítási érme »kiváló eredményekért«. Lipcsei iparkiallítás: királyi állam-érem »a technikai oktatásügy terén kifejtett kiváló eredményekért«. Lüttichi világhiállítás: »Prix d'honneur«. Zwickau iparkiallítás: arany-érem kiváló eredményekért.

hogy erre az ártalmatlan és rendkívül hatásos
bőrápoló és szépségjavítószere figyelmesse tett.

»EGO« szénasavas pipereborax 30 fillér és ..... K 1.—
»EGO« szénasavas pipere-boraxszappan ..... K 1.—
»EGO« szénasavas pipere-boraxkréme ..... K 1.50

Mindenütt kapható! Ügyeljen a védjegyre!

Főraktár: KISS LÁSZLÓ drogériája
Budapesten, VIII. kerület, Baross-utca 81. szám

Tövisbokorról nem lehet szüretelni!

Nem kívánhatjuk, hogy a malátakávé oly ízű legyen, mint a valódi szemes kávé. De iz tekintetében oly jól simulhat a szemes kávéhoz, hogy egymást teljesen kiegészítik. Ilyen malátakávé gyárt

MEINL GYULA kávébehozatali r. t.

JORICIN

igen kellemes ízű, biztos hatású, enyhe hashajtó! Nagy üveg 1 korona, kis üveg 60 fillér, 6 koronán felül franco küldenek a készítő: **Basch és Szamossy gyógyszerészek, Budapest, VIII. kerület, Rákóczi-ut 25/B. szám.**